श्री भा॰ टी॰ २

अपि च भूभारेत्यादि अत्र भुवो भारभूताः राजानस्तेषां पृतनाः सेनाः राजसेनाः पृतनाश्चेति वा स्वबाहुभिर्गुप्तैर्यदुभिरि
ते यदुभिर्विवाहादिकुलेन निरस्य हत्वा बाहुभिरिति निवहबहु नं च स्वतन्त्रस्य नभेजाभिप्रायेणान्येवं कुलं विचिंति
तिसाता कथंनमे हला पृथादवानङ्कति तत्राह अप्रमेयः प्रमातुमशक्यः किं नामाह मन्ये इति ननु इति वि
तर्के अवनेर्भारो यद्यपि लोकप्रतीत्या गतः तथाप्यहमगतमेवं मन्ये यस्मात् अविषह्यासोढुमशक्यं यादवकु
लमस्ति अनेन स्वबाहुनामान्याहननं मनुचितमिति चिंतितं तर्हि दमस्य केनापि घातयिष्यतीत्याह नैवेति अन्यतः

भूभारराजपृतना यदुभिर्निरस्य गुप्तैः स्वबाहुभिरचिंतयदप्रमेयः मन्येवनेर्ननु गतोप्य
गतं हि भारं यद्यादवं कुलमहो वि[illegible]ह्यमास्ते नैवान्यतः परिभवोस्य भवेत्कथं
चिन्मत्संश्रयस्य विभवोन्नहनस्य नि[illegible] अंतः कलिं यदुकुलस्य विधाय वेणुस्तंबस्य व
ह्निमिव शां[illegible]पैमि धाम ४ बाध

देवादिभ्योपि यादवकुलस्य परिभवः तिरस्कारो न भवेत् अतः मत्संश्रयस्य मे संश्रयत इति मत्संश्रयं
कुलं तस्य किंच नित्यं विभवे न उन्नहनस्य विभवेन [illegible] हस्तादिभिः कुलस्य यदा [illegible] किमिति सहते [illegible]
तत्राह न स्येति तस्मादेव करिष्यामीत्याह अतः कलिमिति [illegible] मनस्समीपे वर्तमा
नवहाऽपेक्षामितरह [illegible] भागवत [illegible] विधाय विलाये
वेणुस्तंबे वेणुलेन [illegible] प्रवृत्तिमग्रे प्रकटीकरोति प्रसंगो

२

नत्वाहं श्रीरामं श्रीमद्वाल्मीकिं वेदव्यासं कविं [illegible] कात्यायनमस्कारं पश्यन्नपि [illegible] : तस्य च यथामति व्याख्यानमारभ्य
ते तत्र श्रीवाल्मीकिमुनिर्मम [illegible] : श्रीरामायणदिव्यज्ञानमार्दृढ्यजवि
ष्टवेदव्यासं स्मृतिं त्रीन् [illegible] : [illegible] नत्वा इह प्रणतिं कोपिना
तिस्रपत्ते ऽयोध्यमाहि [illegible] : कोपिनाकोयकाशिना [illegible] तत्र [illegible] इव तानित्यर्थः तदेवाह
इधेन हत्वा नकावग्रहणात् [illegible] तितिइयत्नं पटन [illegible] तावद्ग्रहणात् इः मासनेन द्वोपयाः केत्रा
कर्णेण सेतानि श्राद्धि पेशांगादानजनं ग्रहदा हीनेन कृता [illegible] कोपिनाः तान्याइः स्वतानि मित्रकृत्वा

श्रीबादरायणिः कृत्वादेत्यबुधं कृसः स्नानमेयः [illegible] बोवनानयज्ञांजविष्टपजनमयः
त्वालि १ ये कोपिनाः स्ववक्तृपाइन्नाः सपांस्तु इ पूतहैलमकायग्रहणादिभिः तान् कृत्वाति
भिन्नभिन्नरेनभतः स्नेमतान्हत्वा तुपानिरहराहितिमानसीष्ठः ॥२॥ रामायनमः ॥ ॐ ॥ ॐ

नयेताः उभयोश्चत्वयोः स्नेनानि भिन्ना नुप्राहित्वा हिनेभ्यः निरहान् तन्महायहायेकोपिनायेभ्
कोपिनानानि नोत्तरतः ब्रह्मवाजिमित्रकृत्यमध्वतः श्रेनाबस्तकुटदेल्याः शत्रुनादयः तान्सव
मेवहत्वा तान्सूर्येतुदैत्याः बांसवसुनानाशिताः तान्यानवानि भित्तिभायहत्वा मूर्भारमया कृतवा
नित्यर्थः श्रुभुनानदेवस्रुमाभ्युत्तराज्जहननाशनमानामनुष्यानानदेवानिव हेमायस्रुमायया पृष्ठवाव
य तेनाश्नामनः कालहेतुहेतुबोणः हयागहनः श्यानक्षीभि स्नमोहिमानवभ्रमाप्रायेनि नपस्यतियद्रत्वे
मीनाप्तममसानाश्रमयोनिनदेनदमोपाण्यरः हितेभ्योरामयाहेतत्र ॥२॥ ॐ ॥ राम ॥ ॐ ॥

श्री: भाग: टीका

डु१२

किंचकोपिनातिप्रसङ्ग इ

त्प्रसङ्गो यस्मात्श्रोतापि सेवके भावाविप्राः कथं निरूप्यस्तनतयेत्याह [illegible] निमित्तान्तरस्य [illegible] निमित्तमिति

नमाकथं [illegible] प्राप्तः स्वतः स्पष्टमिति भिन्नस्याभावात् [illegible] विभुद्विनि सकलानां

एका [illegible] भेदः कलहः [illegible] निमित्तमिति परिहरति [illegible] तद्धि किमिति सौंदर्याद्विभपरःन

[illegible] विश्वो बोधयति नृ [illegible] वपुर्विभ्रत्

कथा [illegible] विप्रस्यापीयः कथमभूत् [illegible]

[illegible] भेदयतस्सर्वदस्त्वमे

[illegible] ग्रात्याय

[illegible] विप्रद्विपः सकल [illegible] कामः

धामसमानद्वायकीर्तिः [illegible] भगः १०

[illegible] कर्मावता

[illegible] इत्यर्थः त

ति [illegible] इत्यर्थः एवंप

[illegible] यसमः १०

[illegible]

२

३

का

एवं प्रवसित इत्यादि तत्कथं यदि अवसिता कृतनिश्चया संहतवान् तदेव भवता रमयो नन्दे देहेपाय सं
लोकं जगत्समेत्याह श्रीकृष्ण येन स्वस्मृतेस्त्रिलोका मालावत्यत्य [illegible] यथा यमपेत्य लोकेषु
लावण्यनासौ त्यर्थः पद्मलोके भोलावण्य स्वहितं निष्किलीनयतः [illegible] लोकनावल्पवता भ
वतीत्यर्थः तथा स्वसृत्येन गणलीलालोचनमार्गे [illegible] प्राकल्प ततोऽन्यत्र [illegible] वनस्याग्रहणेः

एवं प्रवसितो राजन्नतस्य संकल्पसुश्रुताः शापपूर्णनेन [illegible] तां सेज्जहे स्वकरे विभुः ५
स्वस्मृत्या सा कृत्वा वागर्णमिश्रकालोवनन्तगा गतिः तां [illegible] त्रिलप देहेलानीदितिकि
माः ४ आर्थि चर्कीति स्वस्त्राकाविवतत्प्रजसात्ततो तमोनयातनिःस्थितीत्यमानात्पदमीश्व
रः १ तम॰

तथा स्वगीर्भिः नागिरः स्वमतां त्रिवेवा किंयुत स्वापरैः तस्मतस्य किनः नानिपरानीस्वतार्हत्वमानातां
स्वप्नतां गमनादिकाः क्रियास्वा किंमनसा नीलजानासवेषाज्ञ स्वपादिमतनीश्चकतिहः स्वनेत्यर्थः किं
चरतपतिजतित्यमानोऽनुसंसारतत्त्वास्य कांश [illegible] भनाः स्वाकायस्यांमां स्वकीतिवितत्य दिहृय
स्वनयाकीत्या स्वज स्वावलि नेनत्र निश्चितततिप्रतीत्यप्रपश्चरः स्वपदस्थानमगादिति १ राम॰

श्री
भाग.
स्कं.
११

मलत्राः वंचिताः १५ तस्मिन्नुदरे अयस्मयं लोहमयं १६ मंदभाग्यैरस्माभिः किमेतत्कृतं नः अस्मान् किं वदि-
ष्यंतीति विह्वलिताः संतो मुसलमादाय गेहान् ययुः १७ [illegible] राज्ञ उग्रसेनाय १८ १९ आहु-
कः उग्रसेनः प्रास्यत् समुद्रे प्रक्षिप्तवान् [illegible] २० मुसलस्य चूर्णानि

एवं प्रलब्धा मुनयस्तानूचुः कुपिता नृप जनयिष्यति वो मंदा मुसलं कुलनाशनं १५ तच्छ्रु-
त्वातिसंत्रस्ता विमुच्य सहसोदरं सांबस्य ददृशुस्तस्मिन्मुसलं खल्वयस्मयं १६ किं कृतं मं-
दभाग्यैर्नः किं वदिष्यंति नो जनाः इति विह्वलिता गेहानादाय मुसलं ययुः १७ तच्चोप-
नीय सदसि परिम्लानमुखश्रियः राज्ञ आवेदयांचक्रुः सर्वयादवसन्निधौ १८ श्रुत्वामो-
घं विप्रशापं दृष्ट्वा च मुसलं नृप विस्मिता भयसंत्रस्ता बभूवुर्द्वारकौकसः १९ तच्चूर्ण-
यित्वा मुसलं यदुराजः स आहुकः समुद्रसलिले प्रास्यल्लोहं चास्यावशेषितं २० कश्चिन्म-
त्स्योऽग्रसील्लोहं चूर्णानि तरलैस्ततः उह्यमानानि वेलायां लग्नान्यासन्किलैरकाः २१ म-
त्स्यो गृहीतो मत्स्यघ्नैर्जालेनान्यैः सहार्णवे तस्योदरगतं लोहं स शल्ये लुब्धकोऽकरोत् २२
भगवान्ज्ञातसर्वार्थ ईश्वरोऽपि तदन्यथा कर्तुं नैच्छद्विप्रशापं कालरूप्यन्वमोदत २३

चूर्णानि तस्यावशेषितं लोहं च प्रास्यत् तरलैः तरंगैः २१ एरकाः प्रसिद्धतृणविशेषाः अन्यैर्मत्स्यैः सह शल्ये
बाणाग्रे २२ ज्ञाताः सर्वेऽर्था येन सः ईश्वरोऽपि समर्थोऽपि सन् तदन्यथा कर्तुं नैच्छत् किंत्वनुमोदितवान् यतः काल-
रूपी २३ इति श्रीभागवते एकादशे प्रथमः १ टीका.

3

ईश्वरे कृपोत्थिते ग्रहणशायानि भिन्नं कृत्वा वक्तुमाह कर्मास्थीति कर्माण्येवमाहतानः कर्माणि कृत्वानि सहाय
नयः नयाधारः विश्वरक्षणमगमन्त्रिमन्नयः निरूप्य ग्रस्यापिताः एवं न प्रसारकीर्तिनावि हृएव
कर्माणि विशिनष्टि पुण्यानिबद्धानीत्याहितैः त्रिभिः पदैः कृतिविरश्मेयादिकर्माणि पुण्यमेवज्ञ
नयति पुण्यपतालनाशीनितत्कालमपुत्रमेवकरोति प्रायश्चित्तानि नत्याणमेवहरंति एतानि तु सर्व
सत्वानामाह पुण्यनिबद्धानि कीर्तनादिना पुण्यपापानि निबद्धानि पापयंतीति तस्यासमंगलानि श्रे॰

कर्माणि पुण्यनिबद्धानि सुमंगलानि गाथ्येन यावत्ति मलापहानि कृत्वा कृत्वात्मनानि
वस्तुतायड्वे वगोहि विश्वरक्षणमगमन्नयोनिरूपः ११ निश्वासितिश्वासितः कंठोड्वाना
भूग्रीवाः कृपणपोत्तामहेवीर्विसहानावत्स्थः १२ श्रीतत्सात्वपद्मस्यक्रमात
मडनेरताः उपसर्गस्यायश्च कृतविनान्नी विनीतवत् १३ तेवश्चापिनातीवेदः सोवजाव
वत्तीसत्तं कृतोदयवसमहद्दस्तायुपेडनेरताः १४ यथाप्पकृत्तिमोविश्वप्रमत्तवंतोस्मित
तानि प्रष्ठविलज्जती मात्वा त्वनृतपायरक्षनाः यमोप्यत्तीपुत्रकामाकिं स्थितसुजन

ति सत्वात्मकानि गायतो गयातः कलिमलापहृतानि कृत्वाथ निश्चस्यायदेहेनुः कालात्मनासंस्कारके
नृपयाव सुरवर्गेहिमिवक्ष्यासक्तो समस्तिनोधनत्युः पिंगलं नमो नानिहृदयोर्थविशेषे १ उपस
गत्वायाद्यहहत्ता १३ ग्रहणप्रकारमाहदूसूननत्ता सुकीर्ति १४ श्रुत्वाम्नदर्शनाविधाः यथाग्रतवेत्ती
गर्भेत्वीवः पुत्रानमाताम्महृदिस्वजन्मानाश्रमस्पृष्टेवनह कृतिपमाया नीस्थानमन्नवाकिंचित्सेजन

ज्ञाना॰ ५

ज्ञानार्णवटीका ५

श्री
मार्क
ड्सी
१७

प्रत्ये लिखितं किं किमर्थं यामादेवः सर्वं पुरु पार्श्वे हेतः स्त्रोमापीड्येति २९ प्रायशः पुभिहतैः भगवान्
स्वायंभुमी हतेसा पश्चितामि छन्ति ३० ममश्याबलाबदि छन्ति ३१ विनेशमके शुपेपालैः प्रतिरंभैः

मेवलामिन रङ्गषेस्तेजसाश्रितिविकृत्वतन् श्रमिवाद्यासासवतंकुशापापितिविनीतवत् २८ श्री
भगवान्नुवाच प्राकृतेनप्रभवात्मके प्राप्तः किंहमागतः रक्षाविश्वास्ताप्रुमश्रात्मानसर्वकाम
धुक् २९ यदिनः श्रवणाःपालपुरुश्यबसितिविभो भागतंप्रायशःपुभिहतैः स्वायंभुमी हते
३० स्तुकः एवंभगवतात्मुक्तोवयमामनरश्चिमा गजस्नेमाव्रवीत्तस्यप्राहर्वमगहिति ३१ श्री
भगवानुवाच एवंचेत्तर्हिनहार्वन यथश्चिंदमीमहि योदत्तश्रापासशाप्त्वप्राप्तः प्रेतविशा
चताद् ३२ यदिवस्तत्रविसंभादानवेंद्र जगद्गुरो तद्वै गाम्यस्तस्थिरसिहस्तमस्मप्रतीयता
३३ यदिमत्तववचः शोभोकथ्यविद्वानवर्षम नदेकंमुम्हाकौतयदमानंतपुनः ३४ इत्युक्तभग
वतः विवेदेवाभिः समुपशालैः मिन्नधीर्विसृतामपि स्वहस्तंकृमतिर्दधात् ३५ अथोपत
च्छिरोवज्राहतःइवतानात जयशब्दानमः शब्दःसाधुशब्दोभवद्दिवि ३६ मुमुचुःपुष्पा
वर्षाणिहतेपापेदकाशुरे देवर्षिपितृगंधर्वामोचिताः संकटाद्भिवः ३७ मुक्तोगिरिशमभ्याह
भगवानसुरषोत्तमः अहोदेवमहादेवपापायस्तेनपापमना हतःकोनुमहतांसीशाजनवैकृतकि
ल्विषः क्षेमीस्यात्किंतविश्वेशोकृतागस्कोजगद्गुरौ ३९ राम०

मित्रधीःप्रेषितमतिः ३५ किमुवकृतवंविश्वेशात्वयिकृतागःकृतापरायइति ३५ ३९ राम० १७०

स्त्रस्यतक्तनमुयतः १८ मूर्तिमानगिरिविदेहीप्रमानः वयमङ्गनानतन्मयथाकथं विकः खेननकामंवारयामःत
हृदितिम वोणस्तुताकृतिः पविश्यासेभोभवतनमवारस्तुः १९ एवमानवनोयेनाविभन्नतोयीनःस्मानयावरेहेदः

ने

दैवोपलब्धिमयप्राणनिर्वृतासमसेहलि सिरोनुस्रनस्वधितिनानतनीर्णक्तिनमूर्धन्ये १८ गताम्महाकारुं
णिकःसमनीदियथावयुक्तयाम्रिदिकेन्धितनलात विश्वसवेभ्युभिमनपामेवायनतस्प्रीनाहूपत्रपङ्क्ति
नास्त्रातिः १९ नमाहनाम्नाप्नमलेकुर्णाक्षमेयणामिकामेविनताम्भवर प्रमयतोयनउपाणप्रयतो
पहेनयान्माभूत्रामर्थतेहृत्या २० देवंमन्नवेयापीयावतंभूतमयावरे मयपयसकस्मामधियमस्थियः
ने तामिति २१ नक्षेत्राभगवान्स्कोविमनाइवभारत गोमितेमहसेतमेदेदस्मनयपायस्त्रम्भर्त
तासमेहनेगोपीरूपत्नालसः सनहृपरीतायांपाभामद्धिकिलाभः २२ सहलवानमारभेसा
विभ्रस्वकृतालिकिवः तेनोपसहः संबलः पाणपावनमेवपकैः पानमेतेगोवाङ्मेः कस्तानाम्नहगा
ने उदक् २४ क्षभावत्तः शनिविधिनस्तोमासनहेरताः ननौवेकं उभगामहालेवतेयसः पर २५ या
नलायप्रणःसानास्यासिनापरमागाति: पानताभमस्त्नदस्रनायतोनावतेतेगतः २६ नतयाचम
ने नेहृष्णभगवाक्तरजिनाईनः हृणतनवरियाभृमेवद्धकोयोगमायया २७ राम० राम० राम०

याव्यंयनरति ० रातमनहंमयिरन्नुवाभ्मरापुहोभमिव २१ उपसहः मनुगतःउरगातउरकृअवनः २४ वेकंतं
देवनहीपं २५ नयानाहक्कअमनयमनहानिनादिनंजुम्लव रमोहूरतपण्यहस्रामेवलादिभिरूपलसितःश।

रुक्मिणीसंवादः ?

श्री
भाग
टी.
१६

तत्त्वमं रूपयाऽऽगाम्भीर्ययाऽऽनाम्ना नर्तितः तुलसीवनभूवेति शेषः १६ विस्मितं स्वरूपयानिर्वर्त्ये वर्णितिर्विकारत्वेन भूयांसमस्य हृ
त्कः मदनमप्रतिस्मितवतः १७ यतो यस्मिन्नेव रागो यत्र तं विभ्रममिति पाठे नस्यात् विभ्रमेव तत्वमं विषयास्मत्कृमद्य
वेतोऽपि समानेऽकामा गोत्वानामाय वैराग्यन्तत्तो विषयालामसंलग्नत्वात् इत्यतिरेके एव पिहृतिहितयेत तस्याहमाव
यिमनसि रागपोषितिरत्नवाचाकोऽद्विपैरवविषयसेवितं तत्र नीयतत्राप्यादाम्भ्रमवत्तत्वथयथाऽऽहुः वेरागममायम्यत
अथाह भगवंतमनुभाममनकानभासन वमप्रश्वेमिमभृतिभवम्पाहृत्रताहृसः १६ एकः एवंनुवानोवंकं
टेमृगम्लानमुद्याभिरा निर्हृतः नर्तितः तुलसीभमलंकंठेमुलोचनः १७ पुनः समयमाहृत्यमनीनां ब्रह्मवादि
नां स्थानमृतममृतमयं राजन्नस्य विरचयेत् १८ तत्रान्माखमनयोवि स्मिताः किमसायाः भूपांसम्वरूपवि
रोषतः प्रातिर्थतोभयं १९ धर्मः स्नानात्मतो स्नानवेराग्यमवतदन्वितं तेऽपि वाक्याययमागस्त्राः वाप्तमनापह
२० मुनीनां मपलंदजानां प्राप्ताताम्रमचेतसां सुकिं चनानां साभृता यमाहुः परमां गतिं एतनयस्य विद्यामतिर्भ्र
मतालिहृदेवताः भजंतमनाशिषः प्राप्तायचानिपुणतनुरूपः २१ त्रिविधाहृतनयस्ततापात्तमाश्राससाहृताः
मुनिम्बामा यथायाहृष्टाः सततनतीर्थमाधनं यद्युक्तः पवेसाखनाविष्णानयेमस्थापनमेव गुरुवरणपदाभो
जसेवयानद्रुतिगताः २१ एतेः इमेतनमितनयस्य यत्र गायर्यामृतभवभपमितरस्यमुत्र सम्भ्रोक
म्रवणागुडेः पिवमभीस्यापोक्तायघमला परिमलमजहाति २२ राम. राम. राम.

मानवे तेन विद्विरागो व्यतिरेकमेत्तः एकें द्रियावो दिरागसे स्मृतत्वाप्यभावस्तु वशीकताख्यमिति १ यस्य
भगवतत्वयपरिविरामा आकृतयः तत्रानास्मस्तमवनीयेमाधनेपुरुषायेहेतः २ सरस्वतीतीरवासिनोविप्राः
श्रीमद्भृशिरवया मर्मसि प्राप्तु रिति भ्रामत्तनयस्य श्रीमुकस्यमुखपद्मान्निर्गतं गंधयुक्तं पीयूषमन्नस्य श्रीहरेः प्रपास्ल
यप्रायः संसारे भवते समम्रको भवतीति सेवोमतं तस्माद्भगवान् इमसवनिदर्शयितमाख्यानेतरमाहृ एवं देति १६
राम. राम. राम. राम. राम.

शृत्वा क्रंतया मनुरत्नतः वाग्मनयायो चापात्निःसमुद्रण गिरिपुमांसं शिवमोचनं नृपं वर्वितं संस्तुतिभिः नानारूपच शिवे
स्तोमछाप्ती तितमः ८८ नवा प्रीतितम श्रेष्ठाः कामहानि निसंघाये प्रीत्यादि शोहृदयं विना निभावर्णा यदनुः

एवमव्याकृतन मनुरत्नतः पारमात्मानमात्मनो हरेः गिरिजे पुत्रैकचये प्रीतिवावि मध्याते
स्तुतिभिस्तथाऽन्यैः ८८ धर्मोछापीतितमः पुरुः ॥ समस्तमानं तवेनुजनेन षयः पश्चमासत वितर्कः
समभूतेषु निष्ठाघो पौष्कामहूल १ नमस्तितानयाने वैभूतवलेषु तेन पश्चतत्त्वे प्रथमासन्नमा
गारुत्सर्गमा २ ततसे मृदुतो त्तो नेव के सन्नुपदी नमः तमोत्र कोपमगा दास्वनेन मनतत्त्वा
स्मग्राम स्पिनमस्तु मनोतमा त्मनाप्रभुः सर्वोत्तम भावेन्द्र सर्वोत्मावाविशप्रभुः ४ ततः
केला समगामनसा तेद्देवो महेश्वरः पवित्रं समाधिना यस्या नरमुदा ५ लेक्कजमस्तुम
यागहृति देवं तु कोपदा मूलस्थमना तहतं समोभाति महालोचनः ६ प्रतिनापादयार्दवोशनयामा ८
स्ततेगिरा सर्वोत्तमानमेवं कृष्ण यज्ञदेवो जनार्दनः ७ पापानि प्रयतनो परावलस्य तात्पर्यं ततः
श्लापधमानमनसम्हलस्मा स्ततोगतिः ८ स्तानमादवल्लाधुननामय पिप्पलामुनि श्राद्धे तान्गात ६
नलतिगोमनेन ९ स्नातन तामागता वः तन्महात्मनः प्रभुः १० स्ततेव कोमलोतात ८
चरितोतेमहात्मने वेन कर्कपामहलः स्पर्शेन परिपीडितो ११ इत्युक्ता विमुच्य वर्णा महेशयन्नवनः
पालिता १२ पुनीद्धिश्च लोकं मातोकपालाश्च सकृतानि पादोरकं नमागवं तीर्थानां तीर्थका

इति हामांतस्मान्नमस्व महति सेव्यामा स्वेवरूपं तरोगाभिवक्तिस्याते नमस्कार्येसार्थः तेन सयाकर्ण
छि दृशयति नयास्वकार्यं तत्पुण्यामिति मेनकार्यं प्राय यासनर्थः ४ तीर्थकारिणां तीर्थं तन्मितिनेन १२

श्री भार. उत्त. ९२ एवंप्रोक्तो विवादैर्विस्मितो विप्रा संप्रापितः निशामपश्यत्स्वप्नं ३० ब्राह्मणोपि हलकृत्तेन तु कृत्स्नावन्दयामहेश्वरं महादेवं
नमस्कृत्य ३१ महेशानं आहूतवान् न देवाहं तिर्यगस्थेमिति ४ ग्रहांशानमापे दे देहापि मावशिष्टहरमथः ४८
एवं विस्मितो विप्रः फलान्तेन पत्नेय जगाम सत्वरं हृष्टः प्रीतः पार्थवीर्य निशामपश्यत् ३० प्रसूतिकाल
आसन्ने भार्या या हि तन्नमः पाहि पाहि प्रजां हे पाहि पाहि जनमातरः ३८ मत्पदस्पर्श पुत्रभोन
मस्कृत्य महेश्वरं दिव्यास्त्राणि च सत्यसारं गाडीवपादुदे ३९ महेशानं तस्मै तिकायां वृषेनानात्
योजितैः तिर्यगस्थं पार्थः चकार शरपञ्जरं ४० ततः कुमारः संजातो विप्रपत्न्यः हृदन्युद्धः सु
घोरदर्शनमापेदे सप्तरात्रो विहायसा ४१ तदा हि विप्रा विनयं विनिन्दन्नर्जुनं पुनः सप्तपुत्रं यथाशस्तं गवि
ग्रहं पेशी व कल्पनं ४२ न प्रद्युम्नो नानिरुद्धो न रामो न च केशवः यस्य शक्नुः परित्रातं कोन्यस्तदवि
तेश्वरः ४३ धिगर्जुनं मृषावादं धिगात्मश्लाघिनो धनुः दैवोपसृष्टं यो मौढ्यादानिनीषति दुर्मतिः ४४
एवं शपति विप्रर्षौ विद्यामास्थाय फाल्गुनः ययौ संयमनीमाशु यत्रास्ते भगवान् यमः ४५ विप्रापत्य
मचक्षाणस्तत ऐन्द्रीमगात्पुरीं आग्नेयीं नैरृतीं सौम्यां वायव्यां वारुणीमथ ४६ रसातलं नाकपृष्ठं धिष्ण्यान्य
न्यान्युदायुधः ततो लब्धद्विजसुतो ह्यनिस्तीर्णप्रतिश्रुतः ४७ अग्निं विविक्षुः कृष्णेन प्रत्युक्तः प्रतिषेधता
दर्शये द्विजसूनूंस्ते मावज्ञात्मानमात्मना ये ते नः कीर्तिं विमलां स्थापयिष्यन्ति मानवाः इति संभाष्य
भगवानर्जुनेन सहेश्वरः दिव्यां स्वरथमास्थाय प्रतीचीं दिशमाविशत् ४९ राम॰ राम॰

अश्रुतो वा विभूतिः पश्यनिभिः चारुकिभिः प्रतिषेधं जग्वता ४७ मावज्ञ मावजानी हि येतिं दे ति तव मनुष्याः नः
कीर्तिं स्थापयिष्यन्ति पाठान्तरे त्वर्के रोमं गभयात् स्थापयंति ते मनुष्याः स्थापयिष्यति ४८ राम॰ राम॰ ९२

अस्त्रद्विषः मार्दि कोनां गाथां वा कोमधिन कृष्णि दोषः अतो भानदोषाणा मन्त्रजाः स्थितेषु निवांगावंतु कोपो मयं:
२८ ईश्वर न किञ्चिदिति किम थेनृपा दोषि पतेः [illegible] नम वेष योमनार्त्तिश्च ल्लपाणेन कावा
नापतेतन्न पयाणवसिल्लिनाश्चालसा भवति मई नीति भावः तदेवाह यन्नदाणान्मजाः इष्का इति २९ यना
षि

कार्त्तवीर्योवाच ॥ एकदा [illegible] नृपलोकमानकः नतिमां [illegible] मगाधिकमागतः
[illegible] २४ [illegible]
[illegible] २५ [illegible] शीलम।
[illegible] २६ [illegible]
[illegible] २७ [illegible]
[illegible] २८ [illegible]
[illegible] ३० [illegible]
[illegible] ३१ [illegible]
अग्निः ॥ [illegible]
[illegible] ३४
[illegible] ३५
[illegible] ३६ [illegible]
[illegible]
[illegible] ३१ [illegible]

श्री·
भाग·
उत्त·
१२५

तदीश्वरं तत्र स्थं प्राप्ते नानि हृदमर्तिः नन्नमश्चेतालेकलशस्वच्छात्रहृ यातनाः ९ अनादिमितं विष्णोभाः आदि-
मित्रो दासी नदी नन्वेनानिह पयसकरणाः अतः सर्वे प्रवदन्त योग्या अविवेकापि कोतन्के नन्द्वे प्रवर्त्ताः ॠता प्रमे
पयकृतिम·· स्वस्वरूपमिति १० स्वयं विनिर्मितमिदं विश्वं प्रस्पर्शमये स्यात्मीयमस्त्हस्य प्रायाने योगे नालिङ्गा

श्वतद्दीपमाव तित्वपि द्वंतदीश्वरं प्रसवाद्वस्तमंत्तः अनयोपञ्चपश्येते ९ नवद्वारायमभू-स्वस्यः
नमायमत्र एककृपि नरपञ्जनतपः शीलान्तस्य स्त्रीयाहिमध्यमः ११ अपिचकृष्णव्रजनमे
केसवभूयवोपरे १२ श्रीसनंदनउवाच स्वस्वरूपमिदमापीय प्रायांतमहशान्तिभिः नदनवो
धयां चकृतनतत्लिंगैः अनयः पर १३ पद्मापायानेसराजेवेदितस्तमवाक्रमैः प्रसूद्यभेन
स्वश्रीकेशोपयंत्मजीविनः १४ राम·

णमिवचर्तमानेनदंतेप्रनयांनेतनलिंगैः नमति पादकैः वाकैः परमेश्वरं हृहि समयोनिः आमयस्तनाः अ-
नयः प्रवोधयामास्तुः १५ सष्ठार्कैः शोभनाश्लोकाः कीर्तयायष्टुतेः पराक्रमैः जयजयेति १६ राम· १२५

सेनायषो मालंबनाद्याली ब्रह्म परा श्रद्धया आदरेणातं इकनकोनभिनिवेशेनयः श्रवणादिना येन सः अकिंचनः नि-
श्चेद्दा फणाधिः स्वपरं परं माप्नुयादिति एतदेव सर्वं ज्ञानयति तथाऽनयं वचितमितिह्यास्मवचनारयतिश्रुतेति ३
नारायणात्तितां नारायणाः प्रकल्पतेनातितोपस्थानं गायोः इति हि ४ ५ ६ ७ ८ ब्रह्मसत्यमितियथायथम्।

सेयमुपनिषद्यालीह्वर्तं सा हर्षिमेर्तं श्रद्धया यादेवलांतेमंगकेदकिंचनः ३ अत्रैतेकथयिष्यामि-
गाथां नारायणाश्रिता नोदस्वस्तनावाद्भूर्धर्ममारमणाःस्वच ४ एकदा नारदो लोकान्पर्यटन्भगवत्प्रियः
सनातनमृषिं द्रष्टुं ययौ नारायणाश्रमम् ५ तैर्भाग्ननर्धस्मिन्नहेमायस्वल्पहणा धर्मज्ञानप्रमोप।
नेन्याकल्पादस्थितस्तपः ६ ततोऽथविहसृष्टिभिः कलापग्रामवासिभिः परीतमपात्तेष्टकं दिदमेव-
२ कदुद्दः॥७॥ नैमिपदेवोऽगवात्तृष्णीं ताप्रश्नानमिदं योगस्तवादः सर्वधिजनलोकानितिह॥८॥श्री।
भगवानुवाच॥ स्नापं पूर्वं ब्रह्मसत्यं जनलोकेभगवाम्न्या। तत्सत्यं नामान वानां सत्तानामूर्ध्वरेतसा ९

नायणसमानाकृतिगादिरूपेण यत्र कर्म ऊर्ध्वं तितनकर्मयुग्मितिप्रसिद्धं तथा यथैव तानास्यत्वज्ञस्य येज्ञभावेन
अ स्मासीनांस्तेन ब्रह्मसत्यं श्रद्धानानि हैमया कथं नज्ञानमिमितनस्थाह ५ रामः रामः
रामः रामः

श्री· भाग· पुरी· ७१२

क्षीरोदमथ्यमानीत सहितयाश्वजयाश्रविरतर्द्धिभिः श्रमिमाति विभूतिभिः समर्पिताभिः ८९ मेकलावतीं तांवि
तिमद्योयन्यांश्रमेश्रीति कस्यकाप्याइतश्चागतकृत ९१ इदंतभावतयुज्यातद्वैमेवकृतमपिश्रेयकथ्यनश्रसादेनाचे

स्त्रनंदनंदप्रमुखैः स्वपार्षदैः सनकादिभिर्मूर्तिधरैर्निजायुधैः युक्ताश्रियाकीर्तिजयाविलर्द्धिभिर्निषेव
मानंपरमेष्ठिनांपति ८९ ववंदआत्मानमनंतमच्युतोजिष्णुश्चतद्दर्शनजातसाध्वसः नावाहमामापर
मेष्ठिनांप्रभुर्बद्धांजलीप्रेक्ष्यतमस्तयाभिवा ९० तीतुराप्राश्रीनारायणाउवाच द्विजात्मजामेयुवयो
दिदृक्षुणामयोपनीताभुविधर्मगुप्तये कलावतीर्णाववनेर्भरासुरान्हत्वेहभूयस्त्वरयेतमंतिमे ९१
पूर्णकामावपियुवांनरनारायणावृषी धर्ममाचरतांस्थित्यैऋषभौलोकसंग्रहौ ९२ इत्यादिष्टौभ
गवतातौकृष्णौपरमेष्ठिना ओमित्यानम्यभूमानमादायद्विजसंस्कान् ९३ न्यवर्ततांस्वकंधाम
संप्रहृष्टौयथागतं विप्रायप्रददतःपुत्रान्यथारूपंयथावयः ९४ निशाम्यवैष्णवंधामपार्थःपर
मविस्मितः यत्किंचित्पौरुषंपुंसांमेनेकृष्णानुकंपितं ९५ इतीदृशान्यनेकानिवीर्याणीहप्रदर्श
यन् बुभुजेविषयान्ग्राम्यानीजेचात्यूर्जितैर्मखैः ९६ प्रववर्षाखिलान्कामान्प्रजासुब्राह्मणादिषु
यथाकालंयथैवेंद्रोभगवान्श्रेष्ठ्यमास्थितः ९७ हत्वानृपानधर्मिष्ठान्घातयित्वार्जुनादिभिः अंजसा
वर्तयामासधर्मंधर्मसुतादिभिः ९८ इतिश्रीभागवतेमहापुराणे॰ श्रीशुकः सुखंस्वपुर्यांनिवसन्द्वारि
कायांश्रियःपतिः सर्वसंपत्समृद्धायांजुष्टायांवृष्णिपुंगवैः १ स्त्रीभिश्चोत्तमवेषाभिर्नवयौवनकां
तिभिः कंदुकादिभिर्हर्म्येषुक्रीडंतीभिस्तडिद्द्युभिः २ राम· राम· राम·

८९ ९२ दशमेनवाशीतितमः ८९ वत्मेतत्पुनःप्रोक्तंकृष्णलीलासमासतः षड्वंशाश्रयसत्पात्रोग्रानेमेचस ७१२
क्षारतां श्रीकृष्णविभूतिसमासेनदर्शयतिसर्वसंपदादिविशिष्टायां १ राम· राम·

सप्तसप्ततियोजनेषु द्वीपेषु नाम ५० शतमितिप्रकृति परिणामरूपं नालोकाभावमार्गे ५३ वक्रमनुगतेन स्तवे।
[illegible] नमः परं तस्मात् नमस्तापरं स्वं तमानं श्रुतभानुर्ज्योतिः भासीमां समस्तवानं ध्यानं वचसा सतीत्व मतो।
ज्ञिनात्मने नमो नय स्वीति ५४ पञ्चत्वं लोकः सूक्ष्मतामहानः क्रमणः तामात्म् [illegible] स्वनतनुनत्र सलिलमव नंभा।
कालपुरंध्र मनंत्य तिमन्मश्रेष्टे ५५ सहस्रमूर्धिभवाः फणाः तानुमतापः नेषां द्विष्फतिभिः द्विसहस्र नेत्रे।

सप्तद्वीपास्तमसिंधून्समरू सप्तगिरीन्यः लोकालोकं तत्पार्श्वेति विश्वं स्वमहं नमः ५६ [illegible]
सुश्रीवमेरुपुष्पवलाहकः नमसि भूधान पावभूनुर्मतर्षभ ५८ तानहं त्वां भगवाक्स्तोमहा।
योगीन्द्रः सहस्रादि सप्तकामां लवक्र सा हिताः ५९ नमः स्तयोर्वर्णाद्वनेकतनमहूर्तुतायो।
[illegible] मविविविप्रसूतानं गुणानुमतो नमशाणपयाचरम् ५२ [illegible]
क्रान्तपयन्ततनमः परं ज्योतिर्नतनमा सम्भूतानं प्रसमीलयतः [illegible]
लोकमे ५४ नतः प्रतिष्ठमलिलं नभस्तलावलोयमेन हूहूहूमिभूषणं तनाहं तवे भुवनपुम।
नमं भा [illegible] [illegible] ५८ [illegible]
ति विश्वानि [illegible] ५९ [illegible]
[illegible] ५० [illegible]
[illegible]

निर्मतम् [illegible] ५९ [illegible]
[illegible] ५० [illegible]

श्री· भाग· दशमे· १७७ मुकुंदैकधियः समाहितात्मवंतामामरिगः सत्यः पुनस्तमेव ध्यायंतं चिंतयंतः जाड्यपश्या भवति तथा वा मानिरुद्धः तानिमेष
मोगादतः श्रुतिविस्तरधियः १७ ईश्वरः श्रीकृष्णः स्वपतिमनतनिद्रागमकृत्वेतीतिविनयमिन श्रीषाणास्वपिषितदत्त्वचितमि
त्पर्थः अथवानानापरायस्तवापीत्यापायनाडुः नतिनन्नयनहासेनसहितमुदारयतीलेक्षितेनेन कश्चित्ताण्नि र्मि
त्रचितस्तमिति १५ नकराशेअहष्टवेधः सतीशराचेषिकिघ्नेनतावत् अपितवयमिव स्पृहयामः १८ अलभ्यनि

नदानांनर्तकीनांच गीतवाद्योपजीविनां श्रीगालेकाचवासामिकर्मोदात्तस्पयस्त्रियः १८ कृष्णसेवंवि
हतोगत्यालापेक्षितस्मितैः नर्मक्ष्वेलिपरिष्वंगैः स्त्रीणांकिलहृताधियः १६ ऊचुर्मुकुंदैकधियोगिरउन्म
त्तवज्जडं चिंतयंत्यारविंदाक्षंतानिमेगदतः शृणु १७ महिष्यऊचुः कुररिविलपसित्वंवीतनिद्रानशेषे
स्वपितिजगतिरात्र्यामीश्वरोगुप्तबोधः वयमिवसखिकच्चिद्गाढनिर्भिन्नचेता नलिननयनहासोदा
रलीलेक्षितेन १८ नेत्रेनिमीलयसिनक्तमदृष्टबंधुः त्वंरोरवीषिकरुणंबतचक्रवाकि दास्यंगताव
यमिवाच्युतपादजुष्टां किंवास्रजंस्पृहयसेकवरेणवोढुं १९ भोभोःसदानिष्टनसेउदन्वन्नलब्धनिद्रो
ऽधिगतप्रजागरः किंवामुकुंदापहृतात्मलांछनः प्राप्तांदशांत्वंचगतोदुरत्ययां २० त्वंयक्ष्मणाबलवता
सिगृहीतइंदोक्षीणस्तमोनिजदीधितिभिःक्षिणोषि कच्चिन्मुकुंदगदितानियथावयंत्वंविस्मृत्यभोः
स्थगितगीरुपलक्ष्यसेनः २१ राम·

ः मलयनिश्वरमेकोधामिलंमरसप्रांहे किंवास्माभिः प्राप्तांदशांत्वामपिगतो मिश्रहोकर्षययावयंसंभोगेनश्री
मुकुंदापहृतवक्त्रक्रमादिलांछनः तथात्वमपियतोयस्त्वंश्रीक ···· नभादिश्रीस्वरोत्सभस्तदादितांछनो
तदासेमुकुंदगदितानिरहस्यानिविस्मृत्यत्वमेकचिंतयाकच्चित्वंक्षीणोसिवयमिवस्थगितगीः तवचकहंरं
दोनसलक्ष्येवोपलक्ष्यसे १८ राम· राम· राम· १४४

श्रियः पतिः श्रीरामसूरसपत्नीनां पकवल्लभः स्मरता मां स्त्रीणां गेहे [illegible] श्रीकृतोऽरमहस्मनयः गेहविशेषशोभो [illegible] मादि-
नयाः रविनी [illegible] विभाति विरहात् महीनु [illegible] यस्य सः यावितां [illegible] मेलिमांगः यतस्ताभिः परिग्रहः १ स्तनमागध
वेदिभिः बोद्धीयमानः २ नः [illegible] स्वनतया विहतो [illegible] ३ [illegible] यामीनां

निर्मलस्मार्गाशुमरस्मुहितानंगमेः स्वलंकृतैर्भितैः [illegible] कनकोज्ज्वलैः ३ [illegible] पवनाच्छायां [illegible]
मत्पुष्पाणि [illegible] निर्मितास्याविहृतोनादिस्यायासमन्ततः ४ [illegible] पत्नी [illegible] वल्लभः नावहिति
[illegible] ५ [illegible] क्रमसंभेद [illegible] भिः बाभिता मलनोपेत [illegible]
च ६ [illegible] विभाति [illegible] रविनी [illegible] यः [illegible] मौलिमांगः [illegible] ७ [illegible]
[illegible] विभिः ८ [illegible] वेकैः
[illegible] ९ [illegible] तास्तवस्य [illegible] पदेशाः [illegible] स्तनाः
[illegible] नाविहितः १० [illegible] तनन [illegible]
[illegible] शुभैर्बलिभिः प्रतिविधमानो [illegible] भिर्विभमतिः परीतः ११
[illegible] तरुंयः

[illegible] तस्मिन् [illegible] ताः १२ [illegible] तनत [illegible] क्रमस्य [illegible] मः।
[illegible] तः [illegible] यो [illegible] १३ राम

श्री
भा० द०
टी०
१२८

नचपंचत्वापिकोशा नन्नमयादीनामित्युपनमसाकारः सन्नुपक्षेनयनेनयापुरुषविधइतिश्रुत्या।
नमयादेर्विपर्ययस्थापाश्राकारोपपत्तेन्नविद्वत्कारणत्वेनसमन्वयोनेतितत्पुरुषमनयोर्वेतिसर्वप्रेषाघम।
यादिवुअनेतीनयः श्रस्तत्वाकारेश्वविपरीतविशेषमशेषाणांचकश्रुत्याकेनेनपुरुषचरमोन्नम।
यादिषुयइतिश्रुतमयादिषुपंचसुकोशेषुचरमोपुरुषमात्मेषुपराण्मः श्रुत्वेरपुमत्वलपुरं प्रतिपुलिन्ना।
कमेनाकः सततिमयपुः नत्वनथान्नमयश्रुतिरुपश्लिष्टमात्मस्वंतन्नवास्तिरेतितयापुरुषरमतः परं।
नमेष्वपदेष्ववशेषमृतमिति सदसतः स्थूलसूक्ष्मादन्नमयादेः परंआत्मारूपेण... तिष्ठते सर्वत्र ग्राषमव

पुरुषविधोन्वयोत्रचरमोन्नमयादिषु यः सदसतः परं त्वमथ यदेष्ववशेषमृतं ४॥

शिष्यते इत्यत्र वशेषं ब्रह्मा ... ब्रह्मतत्पुरुषत्वं नसमन्वतं हि किमर्थमेतेषु अन्नमयादिक्रमः श्रादरवंदवन्नपुरुषरू
पलत्वाण्यौतयापुरुषविधत्वाभ्यासमयः इत्यादिमेवश्रिरउदासादिनास्थूलसूक्ष्मकुमोपायकोशा
नुपादिश्यतत्सपुरुषविधनाममन्वयं पुरुषविधइतिपुनःपुनर्हृदयतिलतेनालक्ष्यवलपुरकेवलिसर्वे
सादिपुरुषत्वरूपनिरूपणामितमनवस्थां नरवपुतःश्रातिपयपदेनापिश्रवणावानिनं स्मरणादिभिः
नारोहनमब्राविनणामिदंइतिवडुकुशिनविफलनतः ४॥ रामायनमः॥ १२८

10

तथा नो वेदैर्वेदवादी न्यहन्तो विनुष्ठिरितमायाः अन्यः पूर्वे श्रोको ऽत्रो भयविप्रभजनद्वीनार्थिदंतिरुप्त
यश्चेतिश्रुसुभृशो नराः यदितेनुविदाः अनुविदथतोन्यनुविधाश्रनुवर्त्तिनो भक्ता इति यादृशी
एवसतिश्रीवंतिसफलतो विनाभवति इतस्याइतयश्भस्वाश्वतृप्या प्रणासाश्न्ययः नतेभक्ता

इनयश्च स्वसंन्यमुप्रतोयदिनेविधामह इहमाद्येंऽमश्जन्यदनुहूतः ः समायनमः

नामपिक्समादिफलमस्येवनकार्यकारणानयुग्राहकेतेननीवनदेतो सुभतनेनेकुनतानेनद
पूनर्भिशेऽर्थिन्या शायनाइमहदहमाद्य इतिमस्नानहकारः स्यादिवपनेयदत्रगृहेतः यस्मात्
ताचेश्रानलच्यस्ता मच्यःः सनेः श्रुइहसमपिष्टसाषिः एवमृषिमनः ॥ राम तम नम

६६८ श्री भा इ ३ टी १२

नमेवसर्वेत्रियाम्प्रमोचयइतिसंतांप्रत्नुमन्मादर्शयन्तिइतितवेविनिन्नमेवमूर्वस्मात्रणात्वेनपरमार्थतइतिकृतात्मो:
स्पविपनेत्रिगुणमायामुनीनेनीननेकमूर्त्योविदेकिल: तस्मात्तस्त्नोकमन्नुष्णात्वंमनेर्विसकलजनव:
जिननिरमनहेतवेनीतिमुपास्मिंधुमनयायातिनिष्ठ्यनर्पनोति मर्णासियाधाविङ्क्ष्णानिद्धवकुमत्नावन: नदी।
यकथामामेयायगणपत्यागमलतविप्रवक्रमंयेपुन: स्वथामविपुलाशुपकालगुणा: स्वधामामवरूपम्त्र
तानविपुना: नक्ता: प्रायशयगुणा: प्रन: कारणधर्मा: मायाः स्वः कालगुणानयत्स्य: तत्तथारूपम

इतिलवमप्यपहृपिवेतेविललोकमलक्षणात्कथाद्भावभिमवगाहस्पर्शी नद्द: किमुतनपु
न: स्वधामविधुताशयकालगुणा: परमभजेतिपदस्मनसतुलोद्भव २ ॥ रामायनम: ॥

नमाम्यहमुल्लानुभवंश्रवंडानेसानुभवंपदंसतूणंभनेतिसेवेतेयथाभूताडवातिनमेतीतिनयथाप्रकरप:
स्वाश्रमाणोनाश्लिष्यतेएवमवेवेविदितनपापकमेनश्लिष्यतेतकर्मणालिप्यतेपापकेनाइसकनइकेन।
विभुत्वेनएवंवाचानतपतिकिमहंसाधुनाकरवंकिमहंपापंनाकरवंइत्यादिसंकनोतिमर्थ: सकलवेद
गणोदितमङ्गणा: तमितितस्वेमनीषिनारता: नयिसंभइवगुणश्रवणादिभि: नेवपदस्मरणानगतत्स्म:
श्रन्तृयोनामनलोका: प्रथवनमस्कृता: नातेप्रनाभिगक्तेतिपपिवामकृतोजना: २॥

चि

अतः कारणानुक्रमषयोमत्राः नदुत्पायोबानयेवम् नोक्तवनायरितदर्थः मनसायावरितं [illegible] येवका
वरि नसभिधानवधनवंतः नपयापिवका रियिन्ययः अत्रनिदर्शनकयग्रययनिशु [illegible] नवा का
यत्रः चापिद ज्ञानानितिग्रानिभुविकथमः नाथाभव निग्रनो ययामन्याबाणा [illegible] कारिद्धदरयिन यप

अतनास्त्रपयादर्थःस्त्रयिमनोवनायरितं कयमयथाभवेनिभुविद [illegible] नित्रां २ राम

निभुवंच्याभिवरंतितथायदिकर्पापिनिकाग्रलांभवदं [illegible] नः तायेवमर्व [illegible] नर्न [illegible] प्रानपर्दनी
न्यथःद्धहिणावह्निरवीडम्लामराजगादर्दनभवतिदृष्यथायो वकृत्य वोविभमग्रंगणरक्षेभिमु कत्रतिर

श्री·
भा.द.
उ.टी.
११८

ननु कथं मामेव प्रतिपादयंति यत इंद्रो यातोवसितस्य राजेत्यादि मिंद्रोयातोऽनंगमस्त्ववसितस्य स्थावरस्य च राजेति म
तिपादयंतेनत्वा। श्रुतिर्मंत्रोपीदं सर्वमित्यादि मिश्रावंभूतेनात्मा त्यादयः प्रतिपादयंते न सा हृद्विहृदुपलक्ष्यमेव न हि तिस्वयमर्थः
पतं हृदुपलक्ष्यं हृदमित्यादि मंत्रे हृदित्युपलक्ष्य न मे मेतदवयंति मानं निविशिंच हृदुदैवानद्योगेन यात्मत्व शिष्यमात्मेनकुतोप

हृद्हृदुपलक्ष्यमेव न हृदवयंमवशेषलया यत उदयास्तमयौ विकृतेर्मद्विवाविकृतात् ॥ राम· ।

12

तोहृदन्तः सर्वस्योदयास्तमयोऽन्यत्रिमलयोः सर्वोपादानत्वात् तर्हि किं विकारित्वं हृदन्तः नस्य विकृतात्विवर्तोपिष्ठा· म
नेनविकारादिमर्थः वाशब्दः उपमानार्थः यथा कुसादिविकृतेः सरिवो स्य स्तमयो न हद्दावारोऽविकारोना ११८
मर्थं य मतिके मो ऽग्नमस्यं सर्वं खल्विदं ब्रह्मेत्यादिभिः श्रुतिभिः प्रतिपादनादिमर्थः ॥
राम· राम· राम· राम·

ओं श्रुति नतपनयो नक्षमाठिः ऊकस्याद्देवी श्याके नत्यामायेत्याग नगरेवं कसांनतंद्भूगानि ष्टाववा ति जगं नितं गुमाः
निषेको स्मि शरीराणि येषां जीवानां तेषामनाम विशंमनहिनापूयकिं मितिनु एवनती इंतवो मनस्थाइ देवषद्भीतगुः
णं देषा णानेश पाववाणायद्भ्ह्रीनाव ... ... यथा तां हृग्रह्लांभः कृष्णरसांतिभकारः इर्थहि स्वरिति ली ववाषतांय ता।
येव गुणाणवहुस्याति स्वलीहंत्येतिनरिं मध्यविरोधिमावह इति नयममहाविकासाकेः स्या हिमतयाद्दर्शमतिय
यस्मान्नस्यात्मनो स्वरूपवैव मृभवरुद्भ्रममत्तस्थाः समा नस्मसमेतुपूर्ववे पिवशोकृत माय नादिति भावः तयम्य।
नेह्यानेवंरायणा हि नाक्तितेत्र एयेविगतस्थाकृमुविलग्नान्नवा पकेतितेषु मोवानात्म भवान याभी सर्वं याम्नुदापकः
श्वेतानते सानासेस्वनयाइति भावः स्वद्भमहेतुस्वानेश्वर्यादिगुणाः जीवकर्मकमेसानादि राक्रमवबोधनेनानाविधाइ नेन

श्रीशतपञ्जः॥ओं नयन्नयनस्थज्ञामानिन दोषरूभीतगुणां नमसिपस्तात्मनाममवरुद्धममत्तभगः स्व
गजगदोकस्मात्मविलम्बः कृत्ववोधकतेकाविद्भयात्म नाववोनु वेति गामः १ रामः रामः १

यकिम्रमाणमिति वेदकृमेवप्रमाणमिति पाद्मनिणमोवदः नवेवं श्रुतेमथिकयं श्रुतीनां पृष्ठां नेनग्राह्मकविंदितिः
करावित्मृह्याहिसमयेम्रजयामाय यात्मृतः कीउक्तः तिमंवाल्लुनभगवत्या सम्यनानानेंद्रकारमेनात्मनावरतावः
नेमानस्यां नगमानवीरस्रातियाद्यतकर्मीणेषुरी यन्मवाइमालिभूनानिजायते येकृत्यावि दधातिपूर्वं यो वै
वेदांस्त्रप्रहिणोति तिन श्रितस्य व मात्मबुद्धि प्रकाशं मुमुक्षुवै शरणमहं प्रपद्ये यश्च मानितिकृत्स्नं
ज्ञानेनं प्रलयः पर्वतः सर्वविहिस्यादितिन्मकरंवन्नामेवश्रुतिपादपनीसत्वं कृजनवा
जितनजरागजं गमाङ्गातिमताप्रयती नमोस्तुणा नद्भिभवेमधीति गामगीनगुणाः
वनानव १ रामः रामः रामः

तम्भैदुभवं

श्री. भाट. टी. २५

नन्वेवं सत्युपाधिना त्रिंशो नु व्यक्तं नराद्व्याविसंवंधेन नन्वपविष्टस्य तत्र तत्र निकेन विशेषेणोपाधस्त्वमिनीमर्मे
शं कार्यमिन्नमः एको देवः सर्वभूतेषु गूढः सर्वव्यापी सर्वभूतान्तरात्मा सर्वाध्यक्षः सर्वभूताधिवासः साक्षी चे
ता केवलो निर्गुणश्च इत्याद्याः श्रुतयः स्वेनोत्यादिलक्षणे निलयं तत्रात्मनोऽस्ति योनिरस्ति
भिन्नक्रियात्मने प्रकार्ये देहादिषु नेन यात्र यावन्त यात्र वर्तमानत्वेन प्रेक्षणं वा सभ्यावा इष्टादि
सर्वगतमात्मनः नातः नमनो मूलाधिकभावे न तत्काम्य सम्मानस्यकृतायाविनन्वकयानीतिस्वकृतानकृतिः
स्वनन्ववट त्रियं धाम तत्र ते स्यां वीनोपि कायान्वय सारे यात्र थावकालिन न त्र यातो विनयायसमि

स्वकृतविचित्रयोनिषु विशन्निव दहनपात्रतमस्तु का लवत्स्वकृतानुकृतिः स्थविशत यात्मस्वविंनत तनवथामममविसंथियानवयंत्वमिविपस्तवएकाम ६

तस्यामृतमृत्युयोनिषु श्रुतिनत्वंस्वयतः समतविशेषं यतः सर्वंविधामवस्तुंविरत्विष्यः अन्यवयंतिना
नेतिनयुतिश्वयकस्यायरहेतः ममविपलत्वंवरनिममितमोन्दितानव्यवहाराः यताध्यवसायात्यपञ्चयथा
स्मृतितिथिहिकामविकक मोहितारत्वयः स्वविशेषत्वादेवैकात्मस्वभावयतस्तवोपाधिकृतनतारतमा
न्याभावात् अस्मस्तुते पृष्टयं स्थापाद्यत्वमिन्यर्थः स्वनिमित्तेषु कार्येषु तारतम्यविवर्जितः सर्वान
स्वनसमानं भगवन्तं भजामहे ६ ॥ राम राम राम राम राम राम राम

२५

एवं तावत्स्वांतस्य के श्रीपद्मस्थे सर्वेषु [illegible] ति समन्वयेन तदुज्जनी [illegible] विरचय्य तदेव हृदी
कृत्य इदानीं [illegible] इति शार्के [illegible] ः स्वाम
[illegible] ः [illegible] शिवः [illegible]
[illegible] ः [illegible] उपासते इति [illegible]
[illegible] इति शार्के [illegible]
[illegible] इति [illegible]
[illegible] ः [illegible]

इदमुपासते [illegible] ः [illegible] इति [illegible]
[illegible] ः [illegible]

[illegible] उपासते इति भावः [illegible]
[illegible] इति [illegible] ः [illegible] ः [illegible]
[illegible] ः [illegible]
[illegible]
[illegible] ः [illegible]
[illegible] ः [illegible] ः [illegible] ः [illegible]

श्री

भक्तिरयमायनमिति [illegible] नमस्कृत्वानो भक्तिरुक्तो निरूपयामेति सोऽयं [illegible]

[illegible] नमः [illegible] [illegible] ॥

[illegible] नेन [illegible] [illegible] ॥

[illegible] भक्तिरसिका [illegible] केवलमन्य [illegible] ॥

[illegible] ॥

[illegible] ॥

[illegible] ॥

[illegible] ॥

[illegible] ॥

[illegible] ॥

[illegible] ॥

[illegible] ॥

[illegible] ॥

[illegible] ॥

[illegible] ॥

९

14

लोकतो वेदतश्च श्रुतिदोषः अपि च कृतान्विकमार्गकाम्यान् भगवतो हेतोः कपायिकृतदोषमसंगृहीत्य नोपि
याकाम्यकर्मभिः समस्तं नीशं वस्यापि श्रीभगवज्ज्ञानलक्षणया बोधयन्त्यः नं दोषनिषेधं यतिसंप्रदायपुरुषोपर्व
मावादिन्ये यदेक तत्त्वमसीत्याद्याः श्रुतयः नत्वकृतव्यर्थमात्मनः कृतिविद्यमीश्वरात्तेनं कथनं नपि तेन न
तस्य श्रुत्यावबोध्यतेनैतत् फलं ज्यते यतः नयथमस्ये वेपराभक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रका
शन्ते महात्मनः इत्याद्याः श्रुतयः कृतार्थता स्यात् श्रीभगवतः चरणभजनमपायं वदन्तो नात्र कृतकृतेरेभो

स्वकृतपुरेष्वमीष्वबहिरन्तरसंवरणं तव पुरुषं वदन्त्यखिलशक्तिधृतोंऽशकृतं इति नृगतिं विवि
च्य कवयो निगमावपनं भवत उपासतेऽङ्घ्रिमभवं भुवि विश्वसिताः २

ति २८ स्वकृतेष्वमीषु पार्थिवेषु देहेषु श्रीमत्स्वभोक्तृत्वेन वर्तमानं पुरुषं अखिलशक्तिधृतः सर्वशक्तेः तव अंश
भूतं शक्तं वदन्ति श्रुतयः सर्वज्ञाः स्वकृतः स्वकृतपदं नीत्यर्थः ननु कार्यकारणात्मकम् इत्यकृत
एवं भूतत्वेन शाह अबहिः अन्तरसंवरणं इति बहिः कार्यमन्तः कारणं तत् सम्यक् आवरणं यस्मिन्
यस्मादित्यर्थः इत्येवं नृगतिं जीवस्य गतिं तत्त्वं विविच्य विचार्य कवयः अभवं यदनुग्रहात् इति जा
नः निगमावपनं निगमोत्तक्षेत्रम् समस्तकर्मफलं त्वत्पदं श्लिष्टं नित्याः अवनत्य पदवीं ज्ञात्वा तेन तद्भ
क्तानि विषयविमित्यर्थः यद्यपि नाति कर्माणि मुक्तिफलं तथापि तेन भवतो त्रिमम्य मत्वा तदर्थं
नाः कृतविश्वासाः उपासते ननु नन्दनादिभिः देहे द्वैतं बन्धं जन्तुमर्त्यलोके हेतुभावेन भक्तिः
ति त्वद्धाम सममेवा नन्दत्यापाकृतवद्धन तत्रापि विश्वासादिपयपनानन्दलिंगये

व

श्री·
१३१
मा·द·
रुद्री·

यद्यस्यादिदं विपुणं ग्रसृष्टेः सर्वं नासीत् सदेव सोम्येदमग्र आसीत् आत्मा वा इदमेक एवाग्र आसीदित्यादिश्रुतेः नवविधना·
नुलयादनु स्वनंतरं भविष्यन् मनिष्यति नामरूपाद्यौ ... दिरूपेः अंतःकरणानुमेन नामध्येपकरमेवं यिके
वलेरूपाभिष्यादरूपमेव विभातीति मिथ्यानंतिशिवेयु ... नामविकल्पपथैः इविणजातीनाद्य
मायाणांस्थारूकं ... यसदरूपणा विकल्पाभेदाः ... तेषां ... मायाप्रकाराः तेरूपमीयते सदृप्रा·
तयाभिरूपनेयथानवकार्यकारणानामधेकार्थनानामधेयमारचनाकारणामराघेवंठमनंतयाधवाकाराणां·
नां नाममात्रनात्रलेयमनंनिरूपणेदमर्थः तयावक्ष्यति वाचारंभणं विकारो नामधेयं मृत्तिकेत्येव सत्यमिति।

तदपि दृश्यस्या सदसदविषयं तौ निपतारसमिति नानाव्यपि विभातिमृषेकासे अनद्रूपमीयते इविण
जातिविकल्पपथैर्वितथमनोविलासं ऋतं तदितवथं स्मृधाः ३९ मृत्कुंडलकंकणादि किंकिनी
परिणतकनककौ परमार्थतः सदृशं तिर्यक्प्रकृतत्यात वृहदै परमं परमार्थतः ॥

यथा सोम्यैकेन मृत्पिंडेन विज्ञातेन सर्वं मृण्मयं विज्ञातं स्यात् एवैकेन लोहमणिना सर्वं लोहमयं विज्ञातं स्या·
तू यथा एकेन नखनिकृंतनेन सर्वं कार्ष्णायसमित्यादि तस्मादप्यसद्रूपमाणाभावात् असतेप्रमाणसदियमाने।
नानवितथं मनोविलासं ... समभिनिवेश वर्ततिनातिने स्तुयायसारमर्थः ... प्रयोगः विवादाध्यासि
तेनसत् आपेतयासु क्रियामानवानविकारिनाइपपश्चुकिरजनादिवृत्याव्यत्मवदिति ३ः ननु वयदि सर्पवोनाम।
नाहेयवत्तवासता ... वैतन्यससंवयो गयापिनर्हिकिमपराधेनाव नयमायसमहतिकिंववरूप ... एव
तोतिमस्त्रकः किं विषयं कोऽदर्यपेवया ... शोषदोतास्वपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परिषस्वजाते
त्योरन्यः पिप्पलं स्वाद्वत्यनश्नन्नन्यो अभिचाकशीति अजामेकां लोहितशुक्लकृष्णां मायावेतीमाह ॥ १३१

यदानीमानमावादेहगुण्यः श्रोतव्योतिदिव्यामितव्यमन्यात्मा: क्रतयोनिदिव्यामनोगतेनोप
द्विशतीन्याहनिभंतमुरूद्धेति ए मरूत्यातामतमुक्तोतिइंदियातिचतिभ. तानिमयमित
निवैस्तेमूतेह्चयोगायुजतइति ह्च यागायजः नेतथाभूतमनयोपिहृदियत्वोम्. मुपामते
तदेवारयोपितवस्मरणाद्यपुः स्त्रियोपिकामतः सूक्ष्महृदच्सहृणयोः भूजदइयोः ‐ ‐ ‐ मा
नायनि क्लि महतृयः समहतुः समममयारिक्लि संनोपप्पलोवयं क्रतुभिमानित्यादेवताग्रापिते
समाच्वकृणाविषयतयामूत्रिमरोजसुधाः सूत्रिमरोजसमुद्धारयताः सूयभावः च्वमत्त
जे
निभतमहत्मनोतदेह्च योगायुजोह्दियन्मनयउपासतेनदृयोपियवः स्मरणात
स्त्रियउरगेद्रभोगाभजदंडवि न्यस्तधियोदसमाः समह्योविमरोजसुधाः १
वचरणस्मरणात्नुभावः योयोगिनः नोहृद्यलेभतेउपासतेयमुवयंनोसमर्मयदृणामःयासू
स्त्रियः कामतः परिस्फिजेयायेतियवदेवेणमर्वीनयिनांनासेवप्रापयंतीति ग्रोवरणस्म
रणाउमाततवदेवमदुर्लभं यथाकथंचिद्धरे ममभयादहार्निशं १ तदेवंप्रपन्नस्मते
मायवंनास्तीत्युक्तः इदानींसृष्टिप्रलयप्रलयोयतोवा इमानिभूतानि जायंतेउन्याधाल
न्मलंवानमानप्रसादात्हासिन्याहनयदिदोमिति रामो राम. रामराम. रामो रामनिगम.

विगुल मयः पुमानिति प्रदाने वेद बोध ... वेद बोधरसे १४

श्री· भाग· टी· ६२

ननु अयं भगवन् इत्यत्र गति श्रुतं प्रसंगं पूर्वोक्ति इत्येतस्य अजन्मनः अर्वाचीनो नमितो प्राणानको नु पुमान् वेद जानाति ईश्वर
एवं पूर्वं सिद्धा इदम् अर्वाचीनत्वे प्रमाता वेद न ज्ञानकर्मणोः भावमाह यद् इत्यादि नियन्त्र नेमः सहितम् आऽऽरणात उत्तम
यत्र माता मनः अयं प्रख्यातिकापि दैविका इदं भाषा उत्तमाः नेतः अर्वाचीनाः सर्वे यदा नु भवान् सर्वमेवा तु हेतु
यत्र हेत्व प्रायो ननु हितदायत्र प्राप्ति ज्ञान साधनं नाति इयत्तं तदात्म स्वरूपं ज्ञात्वा प्रसादिनः यामतः समहृदा ।
दिनको भयं यस्य ह ज्ञामाय श्रीनिवासनकाननवः नाम्नि जन्मनि कालेषु मम पवरुति तत्र नदानकि मपि इन्द्रियग्रा ।
प्राय पितृ रुन्नापक पासमपि अयं प्रायः अर्वाक्राहि यतानां दैहायुपाधिकृतानां तरा यातानां कालवशेन मलिनु ।
मन्तारा प्रमहत्तत्र यस्य समो यस्य यदि वविरुद्धः पुरुषान भवतितं तद्दीदं प्रपत्तस्यजा तेषु रुष पूर्व याली सत्
स्याक्रमतो हितयोः सर्वेन प्रतीतिः अत आह सदिवमनस्ति १५ मनः मना मात्रमिदं विलसितं विहृतं त्रिगुणात्मकश्च
करस्यं देव नावजन्म तयोः अग्रमं यत तद्गाह प्रिय मनुदेव गाताः अयं नहि तत्स वासक्षभयन तवका
लजवः किमपि नतत्र शास्त्र मवक १४ श्रीपीनयदा १७ सदिवमनविहितत्व पविभासदा मनजात
इमिमशात्मशाम्मिदमात्मनयात्मविदः नहि विहृति भजति कनकस्य तदात्मतया स्वकृतमनु प्रवि
ष्टमिदमात्मतयावसितं १५ गम.
यवजातं अस्तदेव सदिवविभाति कथमिति यत आह नयीति नयि अधिष्ठान सत्तया महत्प्रतीयतः इत्यर्थः ननु वे
नमिदं कार्यात्मकं तत्राम नत्र जातमनजः पुरुषः अपि विधावाकारः पुरुषमपि आपति पुरुषस्यापि इदया
कारतप्रतीतिः मनोमात्र विलसितं स्यर्थः तथा च श्रुतिः अमृतापि मनोऽसृजत मनः प्रजापतिमसृजत प्रजापतिः
प्रजाः असृजत तदा इदमनु प्रविश्य प्रतिष्ठितं यदिदं किं च नेति तत्त्वात्मविदामपि विश्वस्य देव स्फुरति अतः क
थम् अस्य आत्मत्व आह सदिवमिह प्राती ति आत्मविदः तत्र शेषमिदं भोग्यात्मकं विश्वमात्मतयैवास्ति विज्ञा
नति आत्मकार्यत्वात्तद्रूपमित्यर्थः तथा हि यदुपादानकं यत्कार्यं भवति तत्तेन तद्रूपेण प्रतीयते यतिलो
कार्यात्वेन दृश्यते यतिन हि विहृतिमिति कनकस्य विहृतिं कुण्डलादिकं न कार्थिनो न हसजे ति अत्र हेतुः तदा

[illegible]

[illegible]

[illegible]

श्री
भा २
३ टी०
१२२

कारणं सर्वं परं हि तत्त्वमखिलकारकशक्तिधरः अखिलानां प्राणिनां यानि कारकाणि इंद्रियाणि तेषां शक्ती धारयति
प्रकृतिरूपतया तत्त्वाकृतेः स्वराट् यः स्वेन वशात्मको दीप्यमानः विराट् स्वलः सिद्धत्वा नशक्तो विराट्यायत्ता चर्मस्थः अतस्त
प्रकृतिरूपतो हि तत्त्वाकृतेः वीतिरू जरस्थस्य अविद्याया सहितोः तयायुक्ता इयर्थः । नि मिषादेवादेवा इयः तस्मात्
ब्रह्मलिप्सुः कृतातिरूपांकुर्वतीत्यिस्थ नयात्मविद्याया सहिताः तयायुक्ता इत्यर्थः ॥ तस्मिन्नेव भगवान् कालः समस्त
विश्वसृष्टो बलात्स्याधिपत्यमशक्तान्प्रति कर्तुः स्वामित्वेनैव स्वयमेव युक्तो इत्यर्थः तासां त्रिलोकाधिः सम
इति च समपर्द्दनस्य कल्पादिलक्षणं बलिभृतये निष्पन्नदृष्टांतः वर्णधृत्लो विलति निपणे इति तरणा चवर्धयुक्त स्म ।

तमकारणः स्वराट् विलकारकशक्तिधरस्त्व बलिमुद्वहंति समदं त्वजयानिमिषाः वर्षभुजो विलति ।
तिपने इति विश्वसृजोविदधाति यत्र ये तवधिकृता भवतश्चकिताः ॥ ५ ॥ : : राम०

तत्त्वमंस्फलपतयः अखिलं त्रिलोकीं प्रति महामहेश्वर महाप्रजाः इव बलिभुजो गृहंति तत् हि इति कर्थंच बलिं
वहंति तत्राह विदधाति यत्र ये तवाधिकृता भवतश्चकिताः इति तत्तोभीताः संतः यस्मिन्कर्माणि ये विसृज्याः तेन
तत्प्रवर्तीतिविवर्तापालनमेव बलिवहनमित्यर्थः तथाच श्रुतिः भीषास्माद्वातः पवते भीषोदेति सूर्यः भी
षास्मादग्निश्चेन्द्रश्च मृत्युर्धावति पंचम इति ४ मनिवियापियादेवः सर्वकारकशक्ति
षास्माद्वातः पवते भीषोदेति सूर्यः ... अग्निश्चेन्द्रश्च मृत्युर्धावति पंचम इति ५ तदेवं कर्मप्रवृत्तिकर्मीश्वरकारणाय तन्मानसान्
स्थूलं सर्वं तः सर्वेकता ब्रह्म सर्वेषां आत्मा मत ५ तदेवं कर्मप्रवृत्तिकर्मीश्वरकारणायत्तं ज्ञानमेव तु दर्शितं ययार्थः वदा विस्फालिंगा
प्रोक्तं तकेवलं स्वदेवं कारणं तत्तु सत्यं नवनाधिनत्वेन यत्का दिनि वर्णितुं यथार्थः वदा विस्फुलिंगाय
वदति एवमेवास्मादात्मनः सर्वे प्राणाः सर्वे लोकाः सर्वे देवाः सर्वाणि भूतानि सर्व एवात्मानः
व्युच्चरन्ति तस्मादिच्छानप्रमाद्रु स्थिरचरं जानस्यति ॥ ५ ॥ १२२

यत्स्वतः सदा भाति जगद्देन दमनस्तत्तः सदाभासं जगत्यस्मिन्भगवतं भजामहे १५ ननु सर्वं ज्ञानमद्वैतं ब्रह्म नेह नानास्ति किं
चनु मत्यैः समस्तु मा प्नोति य इह नानेव पश्यति इत्यादि श्रुतिभिरेवं भूतस्य भगवतः प्रतिपादनात् ज्ञानं सुकरमेवेति
कृतं भक्त्या अत आह तव परि ये चरन्तीति २० नेवैतिक भीतिग्रही त्वां येपरिचरन्ति के दृसिन्ध्य वदि तस्योति यस्कहे तमव या
नमदोषः केन रूपेण अखिलसत्वनिकेततया अखिलानि सत्वानि निकेताः स्थानानि यस्य तत्या तत्स्वभावेः ते मानया
सर्वभूतावासतया इत्यर्थः ते तव पदा विगणय्य निर्ऋतेः मृत्योः शिरः मूर्धानेपदापादे नाक्रमन्ति मत्यो
मूर्ध्नि पदं दधति तरन्ति मृत्युमित्यर्थः ये पुनः विमुखाः भक्तास्तान् गिरावाचा पशूनिव विबुधानपि विद्वांसोपि परिवयसे
बध्नासि कृतः त्वयि सौहृदाः कृतं सौहृदं स्नेहो भावः प्रेमयैस्ते खलु निश्चितं पुनन्ति पवित्रयन्ति आत्मानमन्यानपीति
शेषः नेतानेतथा वक्ष्यति अस्य वाक्यस्ति नोमादि रामानिल ऋदेवायानम्यानामभिदाभिः सर्वेसितमिति स्तमि।

तव परि ये चरन्त्यखिलसत्त्वनिकेततया त उत पदाक्रमन्त्यविगणय्य शिरो निर्ऋतेः परिवयसे पशूनिव
गिरा विबुधानपि तांस्त्वयि कृतसौहृदाः खलु पुनन्ति न ये विमुखाः २८ राम. राम.

तिरयमभिप्रायः सत्यमेवं भूतमात्मानं श्रुतयः प्रतिपादयन्ति तथापि वस्तुतो ऽपरोक्षत्वात् अपरोक्षमेवज्ञानं इत्य
पेक्षत्वा ब्रह्मभावनाविपरीत भावेनातिरस्कृतत्वात् मति नविनेणुपरोक्षमिव भवतीति नापरोक्षसाक्षात्भवति हति मम
त्वंश्रीभगवत्परिचर्यया तन्मय्यागमतत्त्विमानतन्मयाद्देन लब्धापरोक्षज्ञाना नामयत्नेनकरकालितो मोक्ष इतित
थावक्ष्यतयः देहोतेद्वः पोक्षलता रके आवहस्यमेवेववर्णऐतेन तस्यः यहोद्वैव पराभक्ति रेन्यास्यः नयेततापेः
प्रयतेत पर्वतादरस्तनीर्थानि पठेहस्यागमान् यत्ने तयापीविंनहलमो तेहूहि विनाभेवसूतितारीति २९ ननु यथा।
खिलसत्वनिकेततैव नश्रीभगवतः सर्वत्वमुच्यते तहि तन्कारणस्वं यात कल्पनभोमत्वे प्रसस्यानान वस्ततः तथा।
त्वमितिचमहिजीवानामपितत्स्वत्वमितिकेनविशाषितापुनः सेव्यसेवकत्वमिति इमामाशङ्कां परिहरन्तः अपाणि
पादोजवनोग्रहीताय पश्यत्यचक्षुः स शृणोत्यकर्णः स वेत्ति वेद्यं न च तस्यास्ति वेत्ता तमाहुरग्र्यं पुरुषं पुराणमिति श्रुत्यनयः

वेदस्तुतिटीका २४

श्री भा० द० टी० १९७ अपरिमिताः वस्तुतः एवात्मानः ध्रुवाः तेनैव रूपेण नित्याः सर्वगताः अत्र तनुभृतो जीवा यदि स्युः नहि तेषां समत्वात् साम्य
तानन्तरेण इति कृत्वाऽध्रुवस्थिरनियमः नियमनत्वयानस्य — तथा तुच्छेनेन कथमन्यथेऽपादितो यद्विकारात्मयन्त्री
वा येऽप्यज निजाननतमस्य विकारस्य नियन्तृ नियामकं भवेत् कथं तथा अपरिच्छिन्नकिं नत समम् तु सत्तं किंच यम
एष हे जीवेन वेद्यत्वात् इदेतदिति अत आह अनुजानतां यदमलं मतमिति जानामीति वदतामयं दमनेऽविज्ञातप्राय अ
विषयत्वात् तथा च श्रुतिः यस्यामतं तस्य मतं मतं यस्य न वेद सः अविज्ञातं विजानतां विज्ञातमविजानताम् एवं चेन्नै
वमुपासनाया स्वमहत्वं सर्वभूतेषु आदि किंच मतस्य सावयवत्वादिषु तथा दोषश्रवणात् तथा च श्रुतिः यदिमं सम्यक् वेदहमस्मि
नापि रूपं नत्वेतस्य व्यक्तं प्राणेन रूपं च दशत्वे एव देहे सम्यक् दृष्टिः मातृमानप्रमाणादीन् मतं किंचिद् अपि सर्वान् तस्मान्न सुमेधि
यतं भवेदिमं यथः अनन्यतो सर्वलोकैकगीतः अन्वयव्यतिरेकाभ्याम् एवमवावेद्यः यः सर्वज्ञः सर्वशास्त्रीने सिद्धः श्रीमतानं वे
अपरिमिता ध्रुवास्तनुभृतो यदि सर्वगतास्तर्हि न शास्यतेति नियमो ध्रुव नेतरथा अजनि च यन्मयं तदविमु
च्य नियन्तृ भवेत्समम् अनुजानतां यदमतं मतदुष्टतया १२ नृषु तव मायया भ्रमममीष्ववगत्य भृशं त्वयि सुधियो
भवे दधति भावमनुप्रभवं कथमनुवर्ततां भवभयं तव यद्भ्रुकुटिः सृजति मुहुस्त्रिनेमिरभवच्छरणेषु भयं ३१
तस्मैवाबलनेवं वंतावन् स्त्रीषत्वे प्राणजीवा जायन्ते तत्तद्देशानवकर्माणि कुर्वन्ति पुनः स्वजन्ती येते इति संसारचक्रे अप्रमाणत्व
म्ना इदानीं तन्मिहमयपदीय मृजानि पतीत्यलोकामरीत्य सर्वाः प्रदिशादिशा अस्यापध्याय प्रथमजाम तस्य आत्मनोऽमा
नमसि सर्वे वेषा इत्याद्या भगवदनुहमिविदधीत्याह नृषु तव वेति ७५ नृषु जीवेषु अमीषु तव मायया भ्रममवगत्य तच्चरणमा
वृगात्सात्वात्सुधियः प्रशान्ता विशुद्धभावे भवन्ति वर्तते भावं स्वभावम् अनुवृत्तिं दधति कुर्वन्ति अनुप्रभवं अनन्तगुणं वा यस्मि
न्नभ्रमेततः किमत आह कथमिति अनुवर्ततां भवं वर्तमानानां नानामेव शरणं भजतां भवभयं संसारभयं कथम
वेतनकथंचिदपीत्यर्थः कुतो यद्यस्मात् तव भ्रुकुटिः भ्रूभङ्गरूपः त्रिनेमिः त्रिस्रो नेमयः स्वावकृष्टः पृतीतास्वव
हिकोलाय अस्य संवत्सरात्मकस्य कालस्य सः अभवत् पारणेषु अनभवान् शरणं विनाशे वा तेषु अभयं जन्ममर १३५
णादित्रासं सृजति करोति अतएव संसारमाकलय्य वितर्कान् अमिह न येषु सुधियः त्वयि भावं दधतीति ७२

स्तोविमुक्तोनिमन्नस्मदितवस्तन्तथा मायया विद्या यो विद्वान् [illegible] ईश्वरीति [illegible] स्थितः [illegible]
[illegible] नारायणः [illegible] देहः [illegible] ज्ञानेन [illegible] जातः [illegible]
नमस्कार्यः कथं विद्वान् [illegible] अध्यात्म [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] स्थितः [illegible]
[illegible] इत्यर्थः [illegible]

स्थिरबुद्धिर् [illegible] विद्वान् [illegible]
[illegible] लोकयन्ते: १८

[illegible] १२ [illegible]
[illegible] १८ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

आत्मादेहः पाप्मत्यादिगहेष्वग्रहः आत्मा स्वजनादिभिः किं सर्वरसैः सर्वेरपाः भक्तानिविर्यते यस्मिंस्तस्मिन्नवि
परमानंदे तत्समवानन्दत्वान्नानिष्टमूर्तानि माया मृत्युपभीवे नीति कृते अयतः ... समानस्य पुंसः आत्मनि मति
न तां मनुष्याणां लब्धेवेतेः किं वा उपेयो गादि मनुष्य सुरा साध्य ... मनसा ... स्मृतनः स्मियोग
हितपामि घनीभूयवते यमाया मृत्यो यथा तो ... कर्मनिष्ठा ... अथ ... ग्रन्थः स्मृते
पतित्र आनन्दपतिनकोपीत्यर्थः रहस्यमोरे कथ्यभूते स्वाधि ... स्वतं ... स्थाने ... तवगमसमात्पा
ठांतरेवा ..... मस्य तद्दिशो यथा दयं अन्तः ... नमूर्वा चिंतमित्यर्थः ॥ भजतो हि भवान्मायादा ...
मानदचितरनः आत्मेवकिमतः मन्यते कृदादिस्मृतादिभिः पवर्ग ... शेन तत्त्वमय ... सारा ... विव

स्वजनसुतात्मदारधनधामधरासुरथैस्त्वयि सति किं नृणां श्रयत आत्मनि सर्वरसे इति सदजानतो मिथुन
तो रतये चरतां सुखयति को न्विह स्वविहते स्वनिरस्तभगे ... भुवि पुरुपुण्यतीर्थसदनान्यृषयो विमदास्त उत भ
वत्पदाम्बुजहृदोघभिदङ्घ्रिजलाः दधति सकृन्मनस्त्वयि य आत्मनि नित्यसुखे न पुनरुपासते पुरुषसारहरा
सदनान् ...

चेतनसमर्चितो..... न देवमनः त्वं गोपपतिभिः समागवनाह यिते तीर्थसदनानि ऋषयः
पायदे तीनि मत आश्रितानादिकृत्सु माह ५। चेतना .... ऋषयो विमदा निरहंकाराः यतो भगवत्पदाम्बुजहृदः
भवतः पादाम्बुजं हृदि येषां ते अतः स्वयमेवाघभिदङ्घ्रिजलं येषां तथाविधा अपि पुण्यानि बहूनि तीर्थानि सदनानि
चेत्राणि ताम्येव पापास ते सेवन्ते पापसुत्त्वे व महत्त्वं भवति अथवा पुरुपुण्यानि भगवत्पदाम्बुजसेवायाम्
सानानि युष्पदेव महान्तं इत्यर्थः सदनास्ता श्रमानुपयाह ... पिपासा गामयातीर्थमखिलं ...
गुणविनिनपुनः पुरुषसारहरावसथानुपासते पुरुषाणां सारं विवेक ... धैर्यं येन माशाति ग्रहवे ... तीनि
तथा वेयते आवसथाः गृहाः तान्न ... दिभवं ... तिन ... पवेत्यादयति सकृन्मनः त्वयि य आ

मुनि नितम्प्रहरे इति सकृदपि तत्प्रिये मनो दधति ते पिवन्ति
हा ... सक्ता न भवन्ति क्षिप्रमेव भवन्तीत्यर्थः ५।

संसारचक्रक्रकचैर्विदीर्णमुदीर्णनानाभवतापतप्तम् कथंचिदापन्नमिह प्रपन्नं त्वमुद्धर श्रीनृहरे नृलोकं ॥४०॥ सद्रूप
गतिमात्रा मनोतितिय मे सांतिभवंति स्रोतिषु रूप सारादि नित्यरूप सद्गुणविस्तारितन्त्रिलावार्थमप्युरमेवाभिगत्रं सामि
स्तामि: स्त्रात्वित्र पुत्र स्तानि मिश्रुपायेनाप्यहृष्टो विद्वदेवाततेकं मनतिरापनीया मात्रकामेनेयमतुमात्रानुपदेशोपाया: श्रु
तपरमाह ॥४१॥ विजितानितिहृषीकवायुभिरदान्तमनस्तुरगं य इह यतन्ति यन्तुमतिलोलमुपायखिदः व्यसनशतान्विता
वरागिण: इदं मन आप्याने येयत्नेनियंतुं यतंते प्रयतंते मतिलोलस्यातिचंचलत्वेन रत्नासमवध्यानाप्युपायखेदा
येषु तिर्यान्ति खिन्नाः येषां तेस्तु पायविखेदः व्यसनः व्यसनशतान्विताः वर्तुव्यसना कुत्स्ता: इहवसार समद्रु संतितिष्ठन्ति वर्तुः।

विजितहृषीकवायुभिरदान्तमनस्तुरगं य इह यतन्ति यन्तुमतिलोलमुपायखिदः व्यसनशतान्विताः
समवहाय गुरोश्चरणं वणिज इवाज सन्त्यकृतकर्णधरा जलधौ ॥ ३३ ॥ राम॰ राम॰ राम॰

त्वमेव प्राप्तव्यं नीमर्थः इन्द्रियनिग्रहजनकमुपायमाश्रित्य कृतनाविका: वणिजो यथा महदन्तरं अत्र दुःखमाप्नुवन्ति
भवद्भक्तिमन्तरेण गुरुकृपां विना मनस्तत्कृत्वा भवंति तदेव गुरुमात्मवान् विन्दते तत्र ज्ञानमाप्नोति प्राकृतैः
महत्तमैः वगायपया लोके तथा इन्द्रियघातादिभिः पिपासा वायुवेगेन तु रुद्धं तत: गुरुरूपो पादपद्मभजनेन
त्वल्लाभमुखीभवत्वमनसा नित्यं सत्यं भजनीय इति भावः ॥४६॥ यस्य पदान्तेः गुरौ भजनं यस्ये यद्विशोकमनेगग
त्वं स्वभक्त नराणि निशाविलसायनमुत्तम: स्यायमुत्त्योत्तमो भवत: कृपातः ॥४७॥ प्रवेश्यैव कार्यक
संसारादिनाशक ब्रह्मणो निर्वैरमायाम् उपकुलं: कृतानन्यापापसर्वं कुत्र मोक्षकाम्ये नहरि श्रि
त्ता: स्वयमेवमहंत्वमेव व्रतश्रम सम्मज्जनं मायावेश मनांविस्तीर्णमाह सज्जनेति ॥४८॥
राम॰ राम॰

हे सगुण तादृशोत्वर्गुणज्ञः त्वदवगमी न जानाति भवदुत्थयोः शुभाशुभयोः प्राचीनपुण्यपापकर्मणोः फलभूता-
न् गुणविगुणान्वयान् सुखदुःखसंबन्धान् न वेत्ति नानुसंधत्ते हि यतो नीचैर्देहभृतां देहाभिमानिनां संबन्धिनि निह-
न्तिकाः गिरः विधिनिषेधलक्षणाः न वेत्ति विगतदेहाभिमानत्वात् कोऽयं पाभावात् निवृत्त्यानेदमर्थः अयु-
क्तैवेन नयतः कारणान्तरमाह अनुयुगमन्वहं दिने श्रवणाभृतः श्रवणेन हृदि धृतस्त्वं तेषामपवर्गगतिः अपव-
र्गरूपा गतिः भवसि कथं श्रवणाद्धृतः अनुयुगमन्वहं यावतीनपरंपराउपासनासंततिः तयाम सगुणदाया

त्वदवगमी न वेत्ति भवदुत्थशुभाशुभयोर्गुणविगुणान्वयांस्तर्हि देहभृतां च गिरः ।
अनुयुगमन्वहं सगुणगीतपरंपरया श्रवणभृतो यतस्त्वमपवर्गगतिर्मनुजैः ॥ २८ ॥

न्रमादेणोस्वर्गः पतनः सं भवति येनावसम्बन्धाविनः नैतेषां कर्माधिकारः कापि ये चानुवर्तनलक्षणा स्व-
र्गादि तिष्ठति कामप्यामुत्र भवसदा नो विधिनिषेधबाधाः इत्येयानयोगाङ्कमनामि द्वियलालनलाख।
स्नातमयतोऽप्युत्स्वेमिति ५१ अनुयुगमनवर्त्मदिमाथवसोरतिथजस्त्वकेस्तुलेमगमः श्रवणात्र
नभावमथ्यापिवानहि भवाम्नियपाविधि किंकरः ५९ त्वदवगमी न वेत्ति स्तुडःखेनच विधिनिषेधा विस-
र्जनेन त्रक ण्वमवनिलपाकाः इवगामनणोमवानुइत्येवमाणकासमभवानवगास्य महिमा वायुनमागो
यत्वारविषयत्वेनेरानानुमितिदर्शायनयदृश्यमादिवायदवाकृतस्थिमपादेनशास्त्रावाहश्यिवीयमेयइते
भवत्वभविष्यत्वेस्मादिश्यते प्रतिपादितमपरिमितमहिमानमिमामाकृतयतेयपवति ५६ राम०रा

म० राम०

पदं नावद्गम्यसाधनं करदेवेन ये श्रीभगवतेनमप्रेतिते प्रवृत्ते तदंतिद्वे समस्तांतीवकं स्थानीयवहिः संगपवित्र सुश्रीभगवन्मार्गेप्र·
हन्ता श्रुतिकर्णं विदं तवीनांशानः कामानसंचतितं श्रीभगवंतनप्राप्य वेतिन वेदमसुलल्मते केवलं जयो नीतिवप्राप्य वेतीति·
तानुत्तोचनृकामान्कामयते मये मानः स्वकर्मधिः मायतेन प्रतश्च सादिक्षु नृपो मान्य यदि नप्रदुद्दे इतीति ५७ श्रीभगव।
तानुत्तोच नृकामान् कामयते मयमानः स्वकर्मभिः यत्सनम नदुःखेषु तामाय स्यत्ति तेषामुक्ता भगवान् चहदि गतोपदः। प्रेव·
मेयते यान् हदि स्थितः कामस्य ननः मूलानि नामता यदि न ममदुःखेषु तामास्यन्ति तेषामुक्ता भगवान् जहाति दितिन केवलमेतावन्न कि
नः प्रापः कथमस्य न करम्यागीः तुम्सयथाकं उवन मानोपिमस्य नः चेतुम्याप्रम्ब भवतिनवाद् दितिनके वलमेतावन्न कि

उक्तं भवतः स्मृतो पिम्बुवं संजेव सर्पस्ततः जर्वकार्यमपीहक्ष्टकन कं वेदे पिनैवं पदं श्रेदृतं तन वसन्तपि स्माने
इत्यं सत्त न्यायवदेहस्य सिदिशान्न न हृदेमा नुष्ममाननं २५ यदि व मम हृतिपन पो इहिकामस्मात्पधिग।
मो मतान्तुहियानोस्मनके ठश्चणि: श्रुतं नुपयोगिनोः भयव्या पश्चैवमणवं तयगतान काचपि स्वकपरस्व·
नः २६ इमसामत्तिद्यानं वितत नं मागोकचिनात रुं सयस्य नम हनिंपुविरविता यो गतामेराजले श्वालो
तन्नितमवेमहनननानां मानननाम मदृदीनानाथदृया तिधानपरमानदस्रमोपाद्विमा २७ राम राम·

न यमन्नुपयोगिनोः इदियन विद्या पराणां येगाकुम नाम भवतोपि प्रसन्नवमित्राभक्तः त्वमेव न तत्र प्रकृत्तगणं नानकान स्वनि
कृता स्मसोः लोकापान यन्नानाविज्ञेयान मागवैभवप्राक्प्रमया च ह्र नाथकः सर्व भव तः इयपराव इत्यक्ष्यभूतान
श्रुधिहृदि च नान्सतस्थिहत्ते परस्य स्वपुणवनस्मान ननस्य स्वरूपमनु भावाक्वियावन्नहिषयवत्प्राम नियनो तिकमविधन·
तदेव उहूपनस्कषामे रत्नुसोपिस्वहृत्वेमिनपरः ५५ नत्स्योतेवेकिम पिकृ समस्ति प्राप्त्व मेव मम् स्वेनापमेनानु त्रिष्यते
अतः किमितिवृथाप्राप्यतेऽभय चोध्यस्य सर्वस्वप्ने स्यामेव पतिमेषमस्मिमावान्नलताहमकमणर्वं वर्धितेनोकनीयतानिस्य
दितयाह्ननत्वगमीति ५६ राम· नमो भगवते वासुदेवाय ॐ नारायणाय।

श्री·
भा॰ु॰
३ टी॰
२३८

पूर्णः कृतकृत्यः कृतार्थः कृतमर्त्यमनस्विन्या यतीति तत्र यार्थी स्वतो नैष्ठिकः ५४ नमः इति श्रीकृष्णाय वासुदेवाय
नारायणाय नमतिः कृतव्रतं मेघ्यो धर्मकलाः पुंसः कृष्णस्य भगवान्त्र्युमितिः ५५ मानतस्मिन्तीति यानिमेवयानेविनानां
तत्कृत्याग्निमयत्नावसायेक स्वविद्यायोऽनेः पनितं मम च्युत्याम तत्र यत्नतेऽश्वः कृष्णइति तदिति ५६ समस्त वेद
सर्वमनुप्रयान्नष्याच्यतिय स्यान्मेतकरिति ५७ यत्रूर्पादि पुत्रयोमस्तवः एव मिदमनुष्याणां समस्तपुरुषार्थसिद्धि
यामहि इत्यातिपुलयायायणी यस्मिमालेचवत्रस्मर्थः श्वितनसिमित तत्त्वमुक्तं एवमालेचयादिमध्यान्तिपनेस्वादिंत्र नम
व्यपालनं निपनं स्वतः एतेषां कर्मस्य येवतं स्वतेनोपासनं तत्स्वमांनवपुष्कृतिपुरुषयोः उपादानं तत्त्वनिमित्तं निपमिदं सर्वतया
वपितनं एवाङ्गनानां स्थूलकारणासंपव्यमाहरूयायमजीवपूर्वपूर्ति ममेशानियमनेदयाय तिहवामेमकारेणादेहस्थायद।

श्रीशुकः एवं सुकृष्णिण्यादिष्टं हृदी तामहयालवान् पूर्णः कृतवपरोपाज त्वाद्वीभवतोस्मनिः ५४ नारदः
ज्ञानसे भगवते कृष्णाय यामलकीर्तयेत यो ऽपते सर्वभूतानां नभवाय योपानोकना ५५ शुकः इत्याची
ऋषिमानस्ततं किं ध्योश्रमहामनाः ततो गाहस्थमेसाता नितं देयायनस्यम ५६ समाजितो भगवतो
कृतासनपतिगृह्य नमस्तदर्चयामासनाययाम्भवाङ्कत ५७ इत्येतद्वीतिरा ज्ञानन्मरः प्रश्नः कृतस्त्वया
पृथा वलतोन्निदेशनिर्गोष्ठिमनश्रुत ५८ यत्योजेत्रवस्वादिमध्याविपनेयोजकनीवेश्वराय सहस्य
नमविश्वसाविपाणवेद्भरगपालिताः यसंपयजहास्यामनस्यायीसम कृतायपया नके वस्ति ततोया

ग्रैमिदं सृष्टं तेन स्वाधिणा सृष्टेकार्ये शुद्धमिति इत्योनात स्वाधितीवः तेनसमावविष्टः पुरः शरीराणि तस्य भोगान मानि च
कौताः पुरेः प्राप्तिलन स्वमोगे इह इत्यपालयति इत्यास्वनस्य वके वल्पस्त्यो भवतीत्याह यं सेपयेति यं संप्यप्राप्य सम्मशयीत
पूर्वं स्वस्माणासेः स्वाणामलशेते इति तयास्तीवः स्वतो मायां कार्यकारणालत्तणो स्वविद्यामय जितनत्वं स्वसंपदयापि
जीवनः तत्स्वयो हृदयते स्वतयाह सुमः कृतायपयतिस्वयंभावः यथाकृस्मेशारीरवंतसूर्यपत्युंतिसनतो किंचित्यपती
तिंतेश्रीहरिमज स्वमनवाहृतं ध्यायेतो किमित्यत आह स्वभयेनभयेययस्मात्भयतिवतेकमित्यर्थः कृतएतत्वेवला निरं

ऽभगवान्ते स्वर्गं फलं तय: स्वर्गादिलोकफलपरोपलाभस्योपि नयपु: नप्राप्तनक्षतः यत्नेन वहस्तेन किमपि नैनभवसि स्वामन्तं:
फलं यनपोनपुरितिपनूपस्मान्नमपि स्वात्मनोतेन यामीतिकतः न हिंसवेनपा सर्वथाकिं नाबास्रन स्वाहस्वनेननयाभावेननाः रा
शोऽसि विषाणातानमूर्वेना नदशासि नात्याकिवे भवेदितिस्वतेन नमेवाहस्य दनातिसुलभनवानूभप्यनस्वरो सावृणाऽमयोनवे
दृषापुणात्पुभ: श्रुतिनापु: अलाऽस्म मूलबांति परिभूय निवयसम्यक्तानन्दमेत्रे लोचस्ये गोमी वमदेव नतुपर्यायेणहि या:
स्माऽदेवस्त: फलतय: नविफलतिनास्यते हस्यापदेवस्यति नव्रमादाहृदंतिस्रयसेनावानितिसमुणास्यपुणानन्यानति

कृपणय एवतेनयपुर्वेतमनेननयान्नमविपदं नतोऽनिवृमानन्नसावृणा: तेऽस्ववृज्ञोसिवांतिवयमासहृय
नमूफलयस्तथिदिफलास्वास्त्रिमसेनमवाद्वधना: ... भगवतोनुवाच इत्युक्तल: पुनश्चाम्नामा
त्मानवृणासते सुतेदनमयानेपु: सिद्धास्तान्नात्मनोगति ... इयम्येपसमामाप्पयपुर्वाणोपनिषद्स:
समभूत: एवंजाते व्योमयानेपिहात्मभि: सवेन ... सदावधमूह्यात्यात्तनवासन धावयस्वरणाकाम
कामानाभङ्गेनप्नणा मूर्त नाम

रणात्सगोवत्मानक यतेनहि परार्थे नाम यंसितितत्वविमि मुलवाकोऽभवेदयं नियम: परार्थमेवना तथा यंत्रमिति
नित्यपमुक्ततेनार्थेनियमइत्याह अनतिवमवेतिअस्यदेवनादि हितार्थोऽभिहितात अमत्रेपमान अमयाप्यमान
अस्यत्राम्मातनाहताद आह लमनाय इत्यादि प्रकरणोनलहणोयात्र नमसीमादय: पयवस्यतिनयवावितिष
ये: कृत्स्नमेवकाभ्यते इतिस्मृताभवतिपना: भवतिलविशिष्टतेनसमासिर्पामाना: तथानविविवमितिविधय:सम
वतिस्मृतोवयिमूतेनविपलतीमय्य: ५४ कृपणमोविदुसमेतमनंनननेनरूमवामभिः कृतिमोलय:नविफ
लनिहतोमनइमतो जयजयेतिभजेनवलमेद अमसदायमिवप्रयतमाप्यमतिमेवतेइतितयास्रमपुत्रेतिवा ६३

श्री भाग स्कं २६९

यस्मादहमनुगृह्णामीत्यस्यार्थः यो विषयाभिनिविष्टोऽपि कश्चिद्विहितमाने धर्मज्ञो [illegible] तस्य विषयापहारं
यथाऽनुग्रह इति तत्राप्यन्ततः वृत्रादीनामैश्वर्यविरोधात्तत्र यथा प्रथमं विभवैः कामना [illegible] दत्ता पुनर्विषय
भोगानवश्यानन्तरं निर्वेदमुत्पाद्य हरिभक्तिपरमानुग्रहं करोमीति तदुक्तं भगवतैव नमयत्येव [illegible] कामः का
मायकल्पते इति दुःखदुःखैर्वित्तमिव प्रतीयमानमित्यर्थः ६ मधुरवधूनामाग्रहे [illegible] मत्प्रीत्यपि मदनुग्र

निवृत्ते भ्रष्टश्रियं [illegible] सिता मह [illegible] भागवतो धर्मो [illegible] मच्युते ७ [illegible] भगवा [illegible]
प्रीतः [illegible] प्रभुः [illegible] यदाः [illegible] ७ श्रीभगवानुवाच यस्मादहमनुगृह्
[illegible] स्वजनाद्दुःखदुःखैर्वित्तं ८ [illegible] विसृजः [illegible]
[illegible] मदनुग्रहं ९ [illegible] मदनातक [illegible]
[illegible] भजते जनः १० [illegible] राज्यश्रियो [illegible] मत्ताः [illegible]
[illegible] ११ [illegible] वाच्युतः १२
[illegible] १३ [illegible]
[illegible] १४ [illegible] सिद्ध्यति [illegible]
[illegible] १५ [illegible] वरदेश्वरौ [illegible]
[illegible] १६ [illegible] केदारं [illegible]

[illegible] मदनुग्रहमिति [illegible] मदनुग्रहमिति तमेवाह [illegible] ९ ततः
[illegible] १० [illegible] ११ [illegible] १२
[illegible] १३ [illegible] समासेन [illegible]
[illegible] १४ [illegible] १५ [illegible]

रामेश्वराशीतितमः ८० श्रीशाम्भवीतिक्रमेविस्मयकः कैवल्यमश्नुते ततो वसिष्ठभक्तस्य विभूतिमितिवर्ण्यते
श्रीहरिर्भजतो मुक्तिः [illegible] प्रसादेन [illegible] ततो [illegible] भोगा
भोगाभोगिनः [illegible] सर्वभोगयुक्तः १ [illegible] कामिकः इति
अहंकारः २ विकाराः [illegible] विभूतयः [illegible] विकाराः
[illegible] विभूतीनां [illegible] ४ [illegible]
[illegible] तयोगाभ्यां विव॰

सर्वस्मात्त्रिविधो [illegible] भोगयोगप्रदं वंदे माधवं कर्मिनम्रयोः [illegible] रामायणे [illegible]
राजोवाच [illegible] प्रापयेत् [illegible] पतिर्हरिः १ पतेर्हरि
[illegible] २ [illegible] शिवः [illegible]
९ नः [illegible] ३ ततो विकाराः [illegible]
[illegible] ४ [illegible] निर्गुणः [illegible]
[illegible] गुणो भवेत् ५ राम॰ राम॰ राम॰ राम॰

[illegible] गुणाः [illegible] स्वभावतः [illegible] नाति
[illegible] गुणा [illegible]
[illegible] गुणा [illegible]
[illegible] विभूतयो [illegible]
[illegible] योगाः

श्री० आ० टी० ३८

मः स्यात् समेवानाद्विनसिद्धिः उक्तं भूमहेः अप्यैमाते खण्डनमसम्भवमवलति । मतात्गुणा मतामकमध्याये ।
नवानवेति नेत्याह अपरपरयेति अपरापरयायाविकल्पः स्मत्स्यः अभावः संस्कारसिद्धये पूर्वमतीतिमारम०
पेदतेनवस्तु समप्रतीतौ समांवस्तु समप्राभावेन धमत्वानि कारणानात् अतोना [illegible] पूर्वं पूर्वं धमहष्या
नयोम आरोपो भवतिष्यति अपराप्रमायतनेनत्वबहः मत्यानी [illegible] तिनिनत्वयेत [illegible] हवेषात्मा
स्यायाजिनः सकृतं भवति यावत्समोमय [illegible] भूमहेत्यादिभिः [illegible] यादवादसमेनेव तेन ना ।

सतइदमुत्पितंसदिति [illegible] तर्कं हतं अभिवदति [illegible] षाननयो ।
मययुक्त यावद्हतयोविकल्पइ [illegible] परापरयायेमयति भारतीतउ ।
हवतिमिहवयगयन २२ राम० राम० राम०

हि नित्यवस्तु [illegible] ह्यतिपादितत्वात् [illegible] देवेमापं काहभूमयतीति [illegible] भगवतेतेतत्वभारतीवेदल
तणाउक्तिभिः वक्तीभिः गोणलतणादिह्नितिभिः उवपनशनुकर्म [illegible] भवाक्रोतनमंदमतीत्युपयतिमा [illegible] ।
यति अयंभावः नहिवेदः नहिवेदः कर्मफलत्वातिमवमभिप्रैति किंतु लतणायाः [illegible] मात्रविषयेकवाह [illegible]
कामेदयसंमानतथैह कर्मणि तो लोकः लीयते इति यायोपहेः [illegible] तत्वविराषाद्यन्तः कर्मन ३९
हत्वादिदंभमत्रमिनेतेनैवनयाह्रोपसादात्मन आकाशः संभूत इत्यादीनामप्यवर्वेवहस्यो
नंभवति ॥ राम० राम० राम०

मेवमेव गत देगासे गम ति पांत्तामेव मेषिं तयन्तोत: संति यतो यतो गरमदा स्ताना श्रमा तावदन्न् निंपातन्मूलपेकश्रा हिगति त
त्वस्यप गाथा मते स्वात: स प्रवस मृतो नृवहदेन स्यायहे देहभृत् नवा स्नायस्य क्रियार्थ त्वाराम [illegible] मत: शी तोत
भूता नी क्रियार्थ नसमत्वय इतितत्र तत्र जैमिनि नावेदस्य क्रियापरत्वाभिधाना दुपनिषयामपि तदे [illegible] य शां नेतत्
वार्तिक कत्वा पते नु कार्यार्थ कर्तृ प्रति पादने नोपनिषदा नैवा काले व्याख्या न मिति नयकमेवा हितीं [illegible] विना [illegible] तं
दं अथवा तस्मात्र इत्यवतद्विपरीतात्म श्रुतिपादनात् नत्वाहि तीयपरमाने दत्वय स्यक मींगतं युज्यते स्त्र [illegible] ते त्वत दा [illegible]
कृत: कथं सर्वं नैव हि विज्ञाने सरकारत्वे नग म्यते यता गे चात्म विज्ञाना स्मते सर्व पार्थ ता मिति ते नैवो क [illegible] त: श्रुते
व मनना यथ तय: पर्यंदती सु क न मननाव हेत पासमत्ने भवेदथ्ये त्तदेव तुन सं भवती ति प्रश्रो मनाभ्यां मत [illegible] त्त्वा वक्षा
रा प्रकारमाह मत इत्यमिति ५२ परस्परीका इदं विश्वं धर्मि सदिति साध्यो धर्म: [illegible] त्वात [illegible] म:
उपमेतन्न दात्मक मेव हृष्ट यथा कनेका डत्मनेक्त त्वादितदात्मकं न हृ हि ति त्वप्रति [illegible] : सा यतेन दाम्ये त्वात्
त्व नि र्दे शो न भेद प्रतीतो विकल्पो हे का विमाह नन्वत के हा मिति तन्त्रनाभेद साधया म: किं [illegible] नमत्ने तक [illegible] इवेद
दं प्रतिषेधयाम: तत्रा मेद त्वत्स्या हि ति चेत् इत्याशङ्क्या नेका ति के त्वन्हव इति क मिथ्य [illegible] ते ति सि [illegible] दयस
ह्ययेत दभेद साध्य त्तया त्वा दृ ष्टां तादिति भाव: ननु तद्द त्मा मत्ने नामतद्र पादान त्वेन ननन मि मित्र्ययस्तो नानेका
ति कत्व मित्य शंका हृ घयति ऋ न म ते ति यत्र पादान [illegible] फलि नो [illegible] न किं [illegible] मि ध्या तं प्रम ध्या ङ्क त्वा दि
ववायु प्रसगात् अत: प्र [illegible] नेका तिकत्व मेवेति भाव: ननु तद्वन न केवल [illegible] मि [illegible] का [illegible] किं त्वपि
याथेन यथाभूत स्यात स्त्र त्वात फलितो मि थ्या त्व मित्या शं का तत्र दृष्य माणी ति इ व गति [illegible] ति त्र
यमर्थ: अज्ञा न विद्या स्वप्रेत्वक स्वउपादानत्व व भूतस्य न व स्तु स्वात्वे प्रत: स्वस्तुपादानत्वे अति इ मि ति न स्तु स
त्वं प्रपं च स्येति ननु माभूद्दने नहे तुना प्रपंच स्य स त्वे हे त्वन्तरे णा तु साधयाम: न स्याहि त दि दं स्यार्थक्रियाकारित्वात्
न स्पष्टे वनो देव यथा प्रत्ति वृ मत मिति तत्राह अवद्यते ये वि कल्प इति तत्र वदा ता र्थ वि कल्पा श्रम: इति त इह प्रव
ह्यत काणं पत्वा दिना पि कि कि मवह्नाद द्यो ताः तन यक त्र मतो: स्त्रातो यो धर्म: प्रसिद्ध: प्रमत ता स त्वेक य प्रयं चव

श्री
भा०द०
उत्त०
१६५

24

कामार्थं माहृयति पुष्पदानेति चेदाहुः अन्यः श्रुतोतहिंतामहश्चात्मोपयथाकारयत्तोमिति गर्भे नमिवते पुनराहुः आ
त्मानं च पित्राचकाकिंनीरमतेवासुः स्त्रियमतेतमेवालायययमन्वेकनिष्ठः कथंपरिहृतं प्राकृते इति वदत आहुः
स्त्रियाः जातावेकवचनं अस्या स्वस्त्रीषु मध्ये किं सैवैकनिष्ठा एकनिष्ठा प्रियतमानन्वयमित्यर्थः पाताते नतोऽहम
फलहृत्वफराला पयमात्रयस्पते अकाममवति प्रदं स्त्रियमते वर्यं च कस्मात्भजामः किंत्वनाहतापिस्त्रीपुनः

रतीहत्वोऽत्र भावेन कृष्णे योगेश्वरेश्वरे क्रियमाणेन माधवो लेभिरे परमां गतिं २५ श्रुतमात्रोपि यः स्त्रीणां प्रसह्या
कर्षते मनः उरुगायोरुगीतो वा पश्यन्तीनां च पुनः पुनः २६ याः संपर्यचरन्प्रेम्णा पादसंवाहनादिभिः जगद्गु
रुं भर्तृबुद्ध्या तासां किं वर्ण्यते तपः २७ एवं वेदोदितं धर्ममनुतिष्ठन्सतां गतिः गृहे धर्मार्थकामानां मुहु
श्चादर्शयत्पदं २८ आस्थितस्य परं धर्मं कृष्णस्य गृहमेधिनां आसन्षोडशसाहस्रं महिष्यश्च शताधिकाः
२९ तासां स्त्रीरत्नभूतानामष्टौ याः प्रागुदाहृताः रुक्मिणीप्रमुखा राजंस्तत्पुत्राश्चानुपूर्वशः ३०
एकैकस्यां दश दश कृष्णोऽजीजनदात्मजान् यावत्य आत्मनो भार्या अमोघगतिरीश्वरः ३१ तेषामुद्दा
मवीर्याणामष्टादश महारथाः आसन्नुदारयशसस्तेषां नामानि मे शृणु ३२ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च नाम नाम
दीप्तिमान्भानुरेव च साम्बो मधुर्बृहद्भानुश्चित्रभानुर्वृकोऽरुणः ३३

पुनः स्वैवमजनन्युतो स्माह स्त्राः मानिनः स्त्रियः एकनिष्ठाः श्रीकृष्णवत्तत्पराः एकैव सखे मानामिहैकनिष्ठा।
यासामिति पूर्वप्राक्टीका २४ श्रीकृष्णवन्धुभजो भावो नातिविचित्र इत्याह श्रुतमात्रोपीति २५ उरुगायोरुगीतः
उरुगायोरुगीतो यैः कैश्चिदपि गीतः यथावत् विदपि गीतो वेत्यर्थः २६ पदंस्थानं २८ याः रुक्मिणीप्रमुखाः अ
ष्टाः उदाहृताः प्राक् ३ एवमष्टोत्तरशताधिकषोडशसहस्रमहिषीणां पुत्राः तत्सम...कृष्णेति सह

१६५

मेघेति मानपारि रु रग्रामामामानवतं यारे वेदूयमूनदयितः प्रियः स्मलोमि स्वनो भवां सन्ता ध्यायति यानेलि
गा रामाहः अमसकेइ इमान्दीनि अहो किमिनयानेवेसम्ले मूत्तनवनोइः खद्ः तन्न संगइति ९ः इकोकिलामा
यगाव मोप्रियः किंपः तवः प्राहः श्रीकमलपाणावानां वपदा निशाद्रस्ना धायमेम तान संजीवयनीतिनयामनया
लिपा वांसिनकं रामाणी यर्क नमेक प्रयकिं नवप्रियकः स्वागीति १९ इतितिप्रनेनलवलमिनवदं सिवप्रियो
न्नं तमसांतमंयो विनयमेवनं हिंसोपि किं यथावयं लनेवियनैकामयमम्हं नयावेतनदो गः सोगवां द्र कामय।

किंवा चरितमसाभिर्मतां तिलवेषियं गोविंदापांगतिर्भिन्नेदूदीयमिनः स्मरन् १४ मेघश्रीमंतत
मविश्वपितायादेवं स्वान् नश्रीवनसाकं वयमिभगवान्ध्यातिप्रेमवहः अमुकं उपावलरूदयो
८ मोन्द्विपावाचधराः स्वनास्मृनाविसजामिमुइः खदः तन्न मंगः २० प्रियदवपदानिभाषमुमनत।
संजीवनयानया विर कर्मुवाणोकिमथनेप्रियंतरूमेवलिनलोकेकोविलं २१ अवलंहिनवमुन
रवेइतितिपश्चिनयमेमसांतमंयो श्रीवितनवसुरेनगंप्रियमिवकामसे लनेवियने २२ मुष्म
स्वराः श्रीपिनावनसिफपुन् स्मरमनस्तवामेनप्रियमुम्नैः पदूरयमधपनेः मुग्धावलोकम
स्मपामृहरूरयाः कुलीशालाम २३ इत्यनागतन्मपिमोवयामस्मयायः कथाद्जनानंविमुमक
श्रिविनः सम्मालेकपत्रा किवानः स्ववलोहूदः स्वर्वनिनक स्याद्वनामाविवपवोप्रलापयकामदसय

मेघोमिति वेनहिंनयातस्वस्याधश्विमानीविमावः २४ मोः शिंभपम्मः नयः संप्रनिश्रीधोपिविसिंपुर्मयपत्रहाराः
स्वमनहृष्णाइपानानं दयनिवनअसोकह्मनः स्वधालोहसः यामानाः प्रपनाम लमलशोभाः कशामुपयुया
पिपनमसमस्तमधुपते स्मप्रनिहन्नेयावानं समहनं कनाविपाहूहं नेनि २५ नः अमामतिघावहमेक कं किंच